

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 93 - no. 7/8 - juli/aug 1991

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Hoofdredacteur

J. Beetsma

Redactieleden

M.L. Boerjan, O. de Kat

Vaste medewerkers

N. de Jong, A. Neve, J.J. Speelziek, Ko Zoet

Bureau redactie

M.J.E.M. Canters

Ledenblad

Oplage 7250

Versijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

op aanvraag

Advertentie-tarieven

op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Telefax

08370-24180

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel ma. 13.00-17.30, di. - vr. 8.30-17.30,
za. 8.30-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

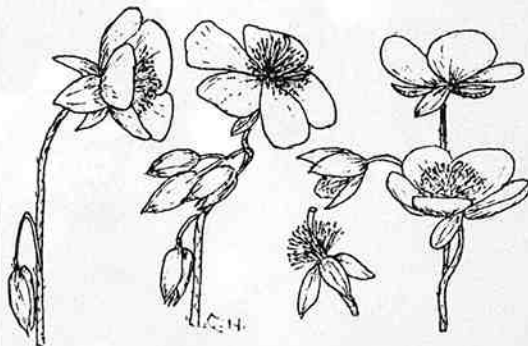
Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijtjes **zes weken voor de maand van plaatsing**, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's liefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 1ste van de maand.

jaargang 93 - nummer 7/8 - juli/aug 1991

Inhoud

Van de redactie	199
Voor de beginner	
De rust keert weer	Otto de Kat 200
Het Groentje 90 jaar geleden	Ko Zoet 202
Eindexamen Praktisch Imker	
	G.J.J. Luttikhuis 203
Jan Oldhof, erelid Almelo	204
Bij en plant in beeld	Arjen Neve 205
Varroabestrijdingsmiddelen; gevaar voor de honing?	Klaus Wallner 207
Van imker tot imker	Ko Zoet 209
Verenigingsnieuws	
Acacia als alternatief voor tropisch hardhout	Frans Janssen 212
Commentaar	L. Oldenkamp 212
Meidoorn mag weer bloeien	
	Frans Jansen 213
Medewerkers Bijenhuis, hartelijk bedankt!	
	L. van Gelderen 213
Verkort verslag van de Algemene Ledenvergadering	214
Cursussen	215
Overzicht aanwezige subverenigingen A.V.	216
Boekbespreking	
Omgaan met bijen	H.H.W. Velthuis 216
Grote Groengids	Frans Janssen 217
Officiële mededelingen	
Demonstratiedag honingwinning en -verwerking	G.J. Elbers 218
Juli-augustus Tips	C. van den Brand 218
Bijenmarkt Zuid-Laren	J.E. Dees 219
Agenda	220

Bij de voorplaat

Bloeiende meidoorn.

Zie de bijdrage van Frans Janssen,
p. 213

Tegengestelde belangen van imkers en plantenoecologen in Florida

J. Beetsma

Terwijl de andere leden van de redactie druk bezig waren het juninummer voor te bereiden maakte uw hoofdredacteur, met echtgenote en dochter een heerlijke vakantiereis door Florida, een van de meest zuidelijke staten van de Verenigde Staten.

De grootste landbouwuniversiteit van de wereld is gevestigd in Gainesville, in het noorden van Florida. Deze universiteit heeft een vakgroep Entomologie en Nematologie waar o.a. onderzoek aan honingbijen en varroamijten gedaan wordt en waar de 'bijenconsulent' van Florida, dr. M. T. Sanford, zijn kantoor heeft. Om deze reden moest ik wel even een bezoekje afleggen bij de heren M. T. Sanford, J. L. Nation, S. R. Yocom en D.H. Habeck.

Omdat het een zeer bijzonder probleem betreft wil ik het onderzoek van dr. Habeck kort beschrijven. In Florida werden veel planten uit Australië ingevoerd. Een hiervan is *Melaleuca quinquinervia*, een boom die verwant is aan Eucalyptus. Net als in de Mekong-delta in Zuid-Vietnam vormt *Melaleuca* in de moerasgebieden van Zuid-Florida (de Everglades) uitgestrekte bossen.

Imkers

De imkers zijn zeer gesteld op deze uitstekende drachtplant. De honing heeft, voorzichtig gezegd, een merkwaardige smaak, waardoor deze gegeten wordt door een beperkt aantal liefhebbers. Echter bij de grote bakkerijen bestaat veel belangstelling voor *Melaleuca* honing waardoor de imkers verzekerd zijn van een goede afzet. Maar nu het probleem.

Plantenoecologen

De *Melaleuca*-bomen, evenals 19 andere ingevoerde houtige gewassen, verdringen de plaatselijke flora en vormen dus een oecologisch probleem. Het liefst zouden de oecologen zien dat de *Melaleuca*-bossen in de overigens moeilijk toegankelijke natuurgebieden gekapt of verbrand zouden worden. Vooral de eerste bestrijdingsmethode is een kostbare zaak en geen van beide is effectief. Dit omdat de zaadproductie van *Melaleuca* enorm groot is en de opslag van deze boom in dit gebied razend snel gaat.

Biologische bestrijding

Er wordt gedacht over biologische bestrijding van de *Melaleuca*-plaag met behulp van insecten. Om deze

reden heeft dr. Habeck in Australië en Nieuw Caledonië de insectesoorten die op deze boomsoort voorkomen geïnventariseerd en onderzocht of deze insecten schade aanrichten. Enkele hiervan lijken goede kandidaten voor de bestrijding van *Melaleuca* in Florida.

Bepaalde insectesoorten zijn aangepast aan het hoge gehalte aan kajapoetih-olie in de stam en bladeren van *Melaleuca*. Verwacht werd dat deze insectesoorten vrijwel uitsluitend op *Melaleuca* zouden voorkomen.

Daarom werd in Florida gezocht naar insecten die alleen op *Melaleuca* voorkomen. Dit viel tegen, want veel van deze soorten komen ook voor op soorten van een verwante sierstruik, *Callistemon*, en sommige ook op *Eucalyptus*-soorten. Wanneer dus overwogen wordt om een voor *Melaleuca* schadelijke insectesoort in Florida te introduceren, dan moet veiligheidshalve in Australië onderzocht worden hoeveel schade er aan verwante plantesoorten, die men wenst te behouden, wordt aangericht.

Het is de vraag of deze bestrijdingsmethode uitgevoerd zal worden. Het voorbereidende onderzoek zal in ieder geval veel tijd en mankracht kosten.

Supplement catalogus bijenbibliotheek

Het supplement behorend bij de catalogus van de bijenbibliotheek van de Landbouwuniversiteit Wageningen, uitgegeven in 1986, is gereed. U kunt dit supplement verkrijgen door overmaking van f 2,45 (incl. f 1,20 porto) op gironummer 84.68.01 t.n.v. VBBN Wageningen onder vermelding van 'supplement bibliotheek'. De subverenigingen van de VBBN hebben inmiddels een exemplaar ontvangen.

Ook is het nog mogelijk om de catalogus te ontvangen. Maak f 6,25 (incl. porto) over op bovenstaand gironummer onder vermelding van 'catalogus bibliotheek'.

Hopelijk is alles goed gegaan

Indien u er in de afgelopen weken in geslaagd bent al uw voorgenomen imkershandelingen volgens plan uit te voeren en de bijen zich precies gehouden hebben aan de spelregels die u voor ze bedacht had (waarbij u uiteraard rekening hebt gehouden met hun specifieke 'speelstijl'), dan hoeft u zich in het algemeen over het verdere verloop van dit bijenjaar niet zoveel zorgen meer te maken.

Maar ja, de bijen hebben zo hun eigen spelregels die lang niet altijd door de imker begrepen worden. Daarom gaan er ondanks onze goede zorgen wel eens dingen mis. Zo kunnen er nog tot in juli, zelfs in augustus, zwermen afkomen, meestal van kunst- of natuurzwermen met een oude moeder. U moet dus beslist uw koninginne-aflegger goed in de gaten houden; in de vorige aflevering schreef ik daar al over.

Hopelijk zijn de jonge moeren aan de leg. Alleen aan het gesloten werksterbroed kunt u zien of het volk 'moergoed' is en dus een bevruchte koningin heeft; de cellen zijn dan mooi vlak verzegeld. Treft u uitsluitend, vaak her en der verspreid, bol staande dekselfjes aan (zgn. cultbroed) dan is het mis; de moeder is darrebroedig en dus waardeloos. U moet haar dan zo snel mogelijk verwijderen; hopelijk heeft een collega-imker nog een deugdelijke vervangster voor u. Ook kunt u een dergelijk volk altijd nog verenigen met de koninginne-aflegger.

Het heeft weinig zin in deze tijd van het jaar een raam eitjes in te hangen om alsnog een jonge moeder te kweken. Het duurt te lang voor die weer aan de leg is; de bijen hebben dan te weinig gelegenheid om nog voor de winter een behoorlijk volk op te bouwen.

N.B. Mocht u inderdaad een bevruchte moeder van iemand over kunnen nemen, vraag dan aan een ervaren imker of die bereid is u te helpen bij het invoeren. Dat invoeren van een moeder in een vreemd volk is een kunst apart die heel behoudzaam moet geschieden. Over dit onderwerp heeft Drs. H. Dijkema indertijd voortreffelijke adviezen geven in het Groentje ('Bijenteelt' (1987) jaargang 89 (4): 134 e.v. en in de 'Imkersencyclopedie voor Nederland en België' (1987).

Nog een keer slingeren?

Maar misschien is het bovenstaande op dit moment helemaal niet voor u van belang: uw bijen hebben, voor dit jaar althans, alle zwermplannen laten varen en op de jonge moertjes is niets aan te merken. Als

het dan ook nog mooi weer is en de linde, klaver, distel of dopheide in volle bloei staan, dan kunt u wellicht nog slingeren ook. Misschien wel voor de tweede keer dit jaar en dat is niet slecht voor een beginnend imker. Is er echter weinig of geen dracht, pas dan op. Houd de voedselvoorraad in de gaten. Een volk op één broedbak moet minstens twee volle ramen voer hebben; bij twee bakken is vier voorramen het minimum. Een kast moet, als je hem van achter een klein stukje optilt, lekker zwaar wegen. Dat is trouwens een regel die het gehele jaar geldt, ook vlak na het slingeren!

Het wintervolk wordt nu geboren

Wist u dat de bijen die nu geboren worden – dus in juli en augustus – het volk gaan vormen dat de hele gemeenschap naar het voorjaar van 1992 moet brengen? Nog niet zo lang geleden hebben onderzoekers aangetoond dat deze in de zomer geboren bijen langer leven dan hun jongere zusjes van september en oktober. De basis voor het volgende seizoen wordt dus in de komende weken gelegd.

Reeds eerder vertelde ik u dat het broednest na de langste dag langzaam maar zeker steeds kleiner wordt; de moeder gaat minder leggen, het is afgelopen met de onstuitbare groei van mei en juni. Eerst merk je er nog niet zo veel van: tot ver in de zomer zitten de kasten vaak nog vol bijen, terwijl de hoeveelheid broed toch al danig ingekrompen is.

Volken verenigen: een lonende zaak

Wanneer u twee of meer volken heeft, moet u binnenkort (meestal is dat na de laatste honingooft) gaan beslissen welke u wilt inwinteren, want misschien is het beter bepaalde volken op te doeken door ze met een ander (sterker) te verenigen. Dat kan van groot belang zijn, want wie sterke volken inwintert, zal daar het volgende seizoen van profiteren. Vooral beginnende imkers aarzelen nog wel eens voor ze tot dat verenigen durven te besluiten. Misschien bent u er juist zo tevreden over dat u er in het voorseizoen in geslaagd bent het aantal volken door middel van koninginne-afleggers van twee op vier te brengen. Ik zou u echter willen adviseren niet ter wille van een eventueel gewenst aantal volken van het verenigen af te zien. U moet u van het begin af aan tot gewoonte houden er alleen sterke volken op na te houden.

Als een koninginne-aflegger in augustus maar op zo'n raam of zeven, acht zit, met misschien op drie ervan broed, zou ik hem maar opdoeken. Waarschijnlijk heeft de (oude) moeder haar beste tijd gehad.

Voor de beginner

Verwijder het lieve beestje (na jaren imkeren doe ik dat altijd nog met pijn in het hart; ik ken een imker die in zo'n geval het doden van een afgedankte moer door een ander laat verrichten. . .) en voeg de bijen bij een behoorlijk ontwikkeld volk met een jonge moer. Het verenigen zelf is niet zo moeilijk. Aan de hand van het volgende voorbeeld zal ik proberen het u duidelijk te maken.

Van twee één maken is niet zo moeilijk

Het is de tweede week van augustus. Een nazomerdracht van betekenis valt in uw omgeving niet meer te verwachten; de enkele ponden die ze wellicht nog zullen halen (van goede drachtplanten zoals: symphoricarpus, guldenroede, klimop, herfstaster) mogen ze zelf houden. Soms zijn wij imkers heel grootmoedig...

Volk 1 zit op een broed- en misschien nog een honingkamer. Die honingkamer had u er kort geleden – na het laatste slingeren van dit seizoen – boven een rooster op gezet om te laten schoonmaken en repareren. Haal die honingkamer er nu maar af. Het volk zelf ziet er goed uit: een bak vol bijen, een moer van 1991 en nog aardig wat broed.

Ernaast staat volk 2, de koninginne-aflieger met de oude moer. Dit volk wilt u met het jongemoersvolk verenigen. Omdat dit volkje niet zo erg groot is, zal het niet veel moeite kosten de moer te vinden. Pak haar tussen duim en wijsvinger, verzamel al uw moed, doe wat u te doen staat en werp het lijkje ver van u af de tuin in. . . Leg tenslotte de dekplank weer op de broedbak.

Open nu volk 1. Blaas een klein beetje rook over de raten zodat de bijen naar beneden trekken. Krab met het schraapbeiteltje de braamraat op de toplatten zoveel mogelijk weg. Leg vervolgens over de ramen een opgevouwen kranteblad en prik daar met een spijker hier en daar wat gaatjes in. Plaats het moederloos gemaakte volk 2 op de krant. Vergeet niet het verenigde volk een klein stukje op te schuiven in de richting van de oude plaats van de aflieger; u begrijpt wel waarom. Uw taak zit er nu op; de rest wordt door de bijen zelf geregeld. Al na korte tijd vindt u de eerste krantesnippers op en om de vliegplank en vooral op de bodemplade.

U heeft nu een volk op twee broedkamers met onder en boven broed. U kunt het in deze samenstelling inwintren. Mocht echter in de tweede helft van augustus het totale broednest niet al te groot zijn (bijvoorbeeld boven twee ramen broed en beneden drie of vier) dan kunt u in overweging nemen, enkele dagen na de vereniging met de krant, het hele volk alsnog terug te brengen tot op één broedkamer. Als u twee sterke volken verenigd hebt, kunt u ze natuurlijk op twee broedkamers laten staan. Dat heeft bovendien het voordeel dat u het volgende voorjaar op eenvoudige wijze weer een nieuwe koninginne-aflieger kunt maken.

Er zijn imkers die zweren bij het overwinteren op één broedkamer. Anderen daarentegen kunnen met vele argumenten aantonen dat je het allerbest een volk de winter door kunt laten brengen op twee broedkamers. Het leuke is nu dat het de bijen niks kan schelen.

Geef ze tijdig hun wintervoorraad

Zo spoedig mogelijk na het verenigen moet u beginnen met het toedienen van het wintervoer. Vroeger begon men daar pas mee in de tweede helft van september, als de bijen van de heide thuisgekomen waren. Die gewoonte van het late invoeren zit er bij veel imkers zo in gebakken dat ze daarmee nog steeds doorgaan, ook al brengen ze hun bijen al sinds lang niet meer naar de hei. Beter is het vroeg met de inwintering te beginnen. De temperaturen zijn dan nog niet zo laag, zodat ze de suiker makkelijk opnemen. Bovendien hebben ze nu alle tijd het voer op te slaan en hun 'winternest' zo comfortabel mogelijk in te richten.

Ikzelf streef er altijd naar dat ik uiterlijk 1 september klaar ben met voeren; u moet dat ook maar doen. Het wordt wel eens een paar dagen later, maar meestal lukt het toch wel. Sommige imkers adviseren eerst kleine porties te geven, 'stimulatief voeren' of 'drijfvoeren' noemen ze dat. Het volk zou daarvoor aangezet worden tot vergroting van het broednest. Van mij mag u dat uiteraard gerust doen, kwaad kan het niet. Maar geloof me: het helpt absoluut niet. Het kost alleen maar tijd en moeite. Misschien dat de koningin korte tijd wat meer gaat leggen, voor de sterkte van het volk maakt dat echter niets uit. Nog nooit heeft iemand aan kunnen tonen dat een dergelijk volk beter en sterker de winter door komt. De bijen regelen zelf wel de grootte van het broednest; zo komt het vaak voor dat ze eitjes en larfjes opeten als ze vinden dat er te veel broed is.

Hoeveel voer?

De hoeveelheid suiker die een volk nodig heeft hangt voor een deel af van de voorraad die ze van zich zelf nog hebben. Een volk dat nog maar weinig eigen voer heeft, moet u toch wel minstens twaalf kilo suiker toedienen. Houd er rekening mee dat het meeste wintervoer in maart en april verbruikt worden. Het mag niet voorkomen dat u in die tijd noodgewongen moet gaan bijvoeren. Onthoud: volken die met een flinke reservevoorraad de winter uitkomen ontwikkelen zich veel sneller dan volken bij wie dat niet het geval is! Bovendien kunt u verzegelde ramen voer die in het voorjaar over zijn, prachtig gebruiken als reservevoedsel voor afleggetjes en dergelijke.

Roeren en voeren

Over de meest verkieslijke mengverhouding tussen suiker en water is al heel wat gebekvecht door de imkers. Moet het nu 1 op 1, 3 op 2 of 2 op 1 zijn? De

meest gebruikelijke verhouding is 3 : 2. Ikzelf maak de suikeroplossing altijd als volgt.

In een flinke emmer giet ik zes kilopakken suiker leeg en voeg daar uit de geiser vier liter heet water bij. Met een flinke houten lepel roer ik net zo lang tot de meeste suiker opgelost is. Met een trechter giet ik vervolgens de oplossing in een afsluitbare plastic jerrycan. Meestal maak ik per keer net zoveel suikerwater klaar als ik in een dag of twee, drie denk nodig te hebben. Als u de voerbakjes vol giet, moet u oppassen dat u niet morst. Het lokt roverij uit en de kans daarop is in deze tijd van het jaar groot. Giet het bakje ook niet zo vol dat er suikerwater door de opening in de dekplank de kast in loopt om er vervolgens via de vliegplank weer uit te stromen. Feest

voor de bijen aldaar (het bespaart ze immers een moeizame vliegreis naar de klimop), maar ook voor eventuele rovers! Geloof me, ik praat uit ervaring en minstens één keer per jaar maak ik die fout toch weer. . .

Als u 's avonds voert en de temperatuur niet al te laag is, zal in de meeste gevallen een tweeliter-voerbakje de volgende dag leeg zijn. Wanneer u twaalf kilo suiker wilt geven (waarbij dus acht liter water komt), zult u ongeveer acht keer een dergelijk voerbakje moeten vullen. Houd van ieder volk afzonderlijk bij hoeveel voer het gekregen heeft.

U en ik hadden al afgesproken dat we op 1 september klaar zijn met voeren. Dat is op een zondag dit jaar.

Het Groentje 90 jaar geleden

Ko Zoet

Op de agenda van de Algemene Vergadering van 29 augustus 1901 wordt coöperatie bepleit, een coöperatie tussen de verschillende onderafdelingen, die moest leiden tot een toenemend gebruik van inlandse bijenteeltprodukten, kwaliteitbewaking en een verhoogde prijs.

Een volk met jonge koningin bouwt graag en goed; hoe ging de korfimker te werk bij twijfel? Tot slot enkele kernpunten uit de werkwijze van ene imker Preusz uit Potsdam bij Berlijn die zeer veel succes oogstte.

De inkoop van honing moet à contant geschieden, omdat vooral de kleine imkers anders veel liever den ouden koers zouden blijven volgen en, zij het vaak voor veel minder, doch gereed geld, hunnen voorraad naar den opkoper brengen. Daarom is een vrij aanzienlijk kapitaal noodig, dat slechts kan worden afgelost bij voldoende afzet der producten tegen behoorlijken prijs. In deze eenvoudige zinsnede liggen meer moeilijkheden opgesloten dan men oppervlakkig zou zeggen. De heer de Grancy, voorzitter VBBN, wil de oplossing zoeken bij een centralen bond.

Niet slechts moet strijd gevoerd worden met onbekendheid van het publiek, maar ook met concurrentie en knoeierij van allerlei aard. De meeste besturen van huidige corporaties bestaan uit eenvoudige menschen, daarvoor minder geschikt, en die ook niet in de geheimen van den handel zijn ingewijd.

Behalve het bereiden van honig, was, mede en dergelijken en het verkoopen daarvan, is er nog veel meer waarmede zeer goede winsten behaald worden, om maar eene zaak te noemen, ledersmeer, waarvan het hoofdbestand-

deel was is. Het goede, zuivere Engelsche leder- en tuigsmeer, ook dat voor bruine schoenen, wordt hier tegen ongelooflijk hoge prijzen verkocht. In deze richting zou eene centrale commissie bestaande uit personen met handel en nijverheid meer vertrouwd, niet hoog genoeg te schatten diensten kunnen bewijzen, en de risico tot een minimum kunnen terugbrengen. Ook een voldoende prijs zou door eene dergelijke commissie kunnen worden bepaald en gehandhaafd. Immers waar de aftrek groter wordt en de inlandsche honig meer gewaardeerd, zou men denzelfden prijs kunnen bedingen als voor buitenland-schen van dezelfde kwaliteit, en deze prijs is zeer voldoende. Maar ook binnenlandsche concurrentie van de Vereenigingen onderling zou in zoo verre kunnen worden tegengegaan, dat verschuil in prijs alleen moest samen gaan met verschil in kwaliteit.

IETS OVER DE METHODE PREUSZ

Preusz is de naam van een Duitsch imker, die in Potsdam bij Berlijn woont. Hij is een ambtenaar, die van 's morgens tot des namiddags op zijn bureau moet zijn. Hieruit kunnen we zien, dat tal van personen onder gunstiger omstandigheden dan Preusz ook bijen zouden kunnen houden. Dat Preusz de theorie kent en haar ook toepast blijkt uit al zijn doen en laten. En daarom zullen we eens zien hoe hij imkert.

Na de doorwintering hebben de kolonien een partij bijen welke een maand of drie, soms vier hebben binnen gezeten. Deze oude bijen sterven zoodra er flink jong volk in de kolonie komt, doch dikwijls gaat dat afsterven zoo

plotseling dat de koloniën merkbaar vermindern. De oude bijen sterven het meest in het voorjaar bij een ontijdige uitvlucht om water te halen.

En daarom voorziet hij zijne bijen in den korf (kast) van water. Hij beweert zelfs, dat een kolonie van begin april tot half mei 10,5 liter water nodig heeft.

Aan de voorzijde van zijn Dathe-kast heeft Preusz een veranda van fijn geweven ijzerdraad aangebracht. Deze veranda of beter voorkamer kan door den ijmker naar willekeur gesloten of geopend worden. De bijen kunnen in die veranda loopen, eens wat frische lucht scheppen en zelfs zich zuiveren! Maar de heer Preusz laat ze ook uitvliegen of houdt ze thuis, zooals hij dat verkiest. In het voorjaar zit alleen de onderste ruimte van zoo een kast geheel of gedeeltelijk vol. Deze ruimte wordt de broedkamer genoemd.

Dat de bijen zooveel water zouden gebruiken als Preusz beweert, trek daar nu niet de schouders over op. Bijna elf liter in anderhalve maand! Want ten eerste zijn de koloniën van Preusz gewis heel groot en ten tweede kan hij door die veranda's de bijen noodzaken thuis te blijven en alleen van dat water te gebruiken. Deze ijmker kan dus met grond spreken over het waterverbruik eener kolonie. Het water wordt toegediend in een flesch van ongeveer een liter. Deze flesch is voorzien van een doorboorde kurk, waarin een buisje steekt. Nu wordt deze flesch omgekeerd in den honigzolder en boven een bepaald raam geplaatst. Dit raam is van boven voorzien van een drinkbak waarin het water stroomt, naar gelang het de bijen opnemen. In het voorjaar geeft deze ijmker zijne koloniën flink prikkelend voedsel als de dracht niet voldoende is. Dit voedsel toedienen kan hij gerust, omdat voor ontijdig uitvliegen bij ongunstig weer geen vrees is als de veranda gesloten is. Door dit voederen vermeerderen de koloniën sterk en zij zouden zich op zwermen gaan toeleggen indien dit niet voorkomen werd door de broedkamer te verruimen of broedtafels af te nemen.

Een ruim voorziene bijenweide heeft deze Deutsche ijmker niet. Ooftboomen, acacia en linde zijn de bloemen die hem de dracht opleveren. Eerst komt de ooftboomhonig, welke hij uit de ramen slingert. Doch niet, zooals sommigen meenen, aanstonds na de ooftboomdracht, maar hij slingert kort voor zijn tweeden oogst n.l. op de acacia; ontnam hij aan de bijen den honig direct na de dracht op de ooftboomen, dan zou hij soms nog veel moeten bijvoeren voordat zijne bijen aan de acacia waren.

Van de acacia en linde moet Preusz den oogst

halen, want na den bloei der linde is er in Potsdam geen noemenswaardige dracht meer. Daar er na den bloei der linde voor zijne bijen niets meer te halen is, heeft hij ook na dien tijd (15 Juli) geen volk meer noodig. Zijn oude haalsters afdanken, dat gaat niet, maar het aanzetten van jong broed beletten gaat zoo veel te gemakkelijker. Preusz sluit daarom zijne koninginnen 36 dagen voor het einde van den bloeitijd der linde op. Hierdoor voorkomt hij het zwermen gedurende eenige tijd. Zoo'n koningin sluit hij op door middel van een afsluitraam. Dit bestaat uit een gewoon overal sluitend raam met doorboord zink. De koningin gaat daarachter met twee ledige ramen. Maar ondertusschen is al het andere broed uitgekomen en de kast zit dus vol met haalbijen. Deze behoeven geen broed te verzorgen en vliegen daarom mede uit ter honigdracht. Het is zeer begrijpelijk dat zoo een enorme massa volk in korten tijd bij eenige dracht een flinke hoeveelheid honig kan verzamelen. Even wil ik terugkomen op het afsluiten der koningin 36 dagen voor het einde der dracht. Waarom 36 dagen en niet 40, 28 of 15? Die ijmker kent de theorie en past haar toe. De eieren of neten welke de koningin legt hebben 21 dagen noodig om volkomen insecten te worden. Nu blijven ze nog 15 dagen in den korf om er huisarbeid te verrichten. Dus verlopen er $21 + 15 = 36$ dagen voordat ze ter honigdracht uitvliegen.

Einde examen Praktisch Imker

G.J.J. Luttkhuis,
commissie Onderwijs VBBN

Reeds enige malen was het examen Praktisch Imker in de vergadering van het Hoofdbestuur aan de orde. De opzet van destijds bevatte o.a. de mogelijkheid om als praktisch imker beginnerscursussen te verzorgen of althans daarbij praktisch van dienst te zijn. Reeds enige jaren is hierin een wijziging gekomen. Door de afnemende belangstelling werden ook de kosten relatief hoog, zodat zelfs al enige keren het examen niet kon doorgaan. Omdat dit enige belangrijke redenen zijn, meent het Hoofdbestuur dat aan het examen P.I. geen continuïteit moet worden gegeven.

Aan degenen die zich toch schriftelijk of telefonisch nog gemeld hebben, wordt langs deze weg hartelijk dank gezegd voor hun bereidheid. Misschien dat er in de toekomst een alternatief gevonden wordt, waardoor de 'betere' imker tot zijn recht kan komen.

Jan Oldhof, erelid van de subvereniging Almelo

Het ligt voor de hand dat je al gauw kennis maakt met de imkerij, als je geboren bent in Kloosterhaar, in Oost-Overijssel, aan de rand van een veengebied met heide. Dit geldt speciaal voor Jan, de nu 84 jaar oude imker in Almelo die wel een begrip mag heten in de Twentse imkerswereld. Hoewel hij reeds sinds 1913 imkerde, werd hij pas na zijn verhuizing naar Almelo hier in 1934 lid. Het was een goed idee van het bestuur van Almelo om deze markante figuur eens in het zonnetje te zetten.

Al op 6-jarige leeftijd leerde hij het 'vak' van zijn vader en grootvader. Trouwens de hele familie imkerde, en dus kreeg hij ook enkele korfvolken. Nog steeds is hij actief en bereid de ander van dienst te zijn. Men luistert graag naar hem als hij op praatavonden van zijn ervaringen vertelt. Met het stereotype 'maar Jan zegt . . .' wordt vaak een discussie besloten. Zo heeft hij zich vele jaren, zij het niet bestuurlijk, verdienstelijk gemaakt voor de vereniging. Trouwens, de vereniging is mij alles' zegt hijzelf en even laat hij merken wel enige moeite te hebben met het vorderen der dagen. Maar daarna is er al gauw weer een lach en humor. Rustig legt hij uit, wat je beter wel of niet kunt doen, als was hij een ware imkermeester. Heel geestig vertelt hij hoe hij de roep van de jonge koninginnen interpreteert. Niet 'tuut, tuut, en kwak kwak', maar 'd'ruut, d'ruut (eruit) en voort, voort' (straks), waarmee hij dan aangeeft wat de imker te wachten staat. Menig reisanecdote vult het gesprek aan. We luisteren geboeid.

Het bestuur van Almelo was bijna voltallig aanwezig, toen het hoofdbestuurslid, de heer G. Luttkhuis, hem

De heer G.J.J. Luttkhuis speldt de erespeld op bij de heer J. Oldhof.

namens de VBBN met een toepasselijk woord van dank en een felicitatie de erespeld mocht opsteken. De voorzitter van de vereniging, de heer H. ten Berge, onderstreepte dit feit door Jan een fraaie oorkonde uit te reiken, waarvan de voorgelezen tekst duidelijk zijn imkersleven schilderde. Zichtbaar onder de indruk dankte Jan en benadrukte hij, het bijzonder op prijs te stellen erelid geworden te zijn. Vooral het feit dat hij bij zijn hobby zoveel vrienden had ontmoet en nog steeds heeft, was hem een steun voor de toekomst.

NECTAR

TRADITIONELE BIJENHOUDERIJ IN NIGERIA

In aansluiting op de Veenendaalse zwermbijenmarkt houdt mevrouw M. Mutsaers uit Ibadan, Nigeria op dinsdag 16 juli a.s. een voordracht over
de traditionele bijenhouderij in Nigeria.

Plaats:

Landbouwwuniversiteit Wageningen,
vakgroep Entomologie,
Binnenhaven 7 Wageningen

Aanvang:

14.00 uur

Arjen Neve

Potentilla fruticosa

Staat dat lage struikje ook in het openbaar plantsoen van uw woonplaats? Dat vele maanden zo uitbundig in bloei staat met helder gele of witte bloemetjes. Zo niet! Dan hebt u nu een goede aanleiding eens met de mensen van de gemeente, die de zorg van het groen zijn toevertrouwd, te gaan praten over de bijenweide in uw woonomgeving. En uiteraard over het ontbreken in het groen van dat langdurig en rijkbloeiende struikje, dat de wetenschappelijke naam *Potentilla fruticosa* draagt. Want het is een zeer geschikte plant voor het plantsoen en een ideale bijenplant. Met het propageren van deze bijenplant zult u ongetwijfeld succes hebben. Voor een goed sortiment kan worden verwezen naar de aanbevelingen in het blad Dendroflora.

Potentie

Het geslacht *Potentilla*, met de Nederlandse naam ganzerik, telt ruim 300 soorten en behoort tot de rozenfamilie. Soorten van dit geslacht treft men aan in de gematigde en polaire streken van het Noordelijk halfrond. De naam *Potentilla* is afgeleid van het Latijnse *pótenis*, dat sterk werkend en machtig betekent. Ons woord potentie is ervan afkomstig. In vroegere tijden werd als krachtig werkend geneesmiddel tegen velerlei kwalen namelijk veel gebruik gemaakt van de zilverschoon (*Potentilla anserina* L), die veel looistof bevat.

De meeste *Potentilla*-soorten zijn kruidachtig. Een van de weinige houtachtige soorten is *Potentilla fruticosa*. *Fruticosa* is afgeleid van het Latijnse *frutex* = heester. Hij komt in het wild voor in de gematigde streken van het Noordelijk halfrond. Opmerkelijk is dat de plant in Noord- en Zuid-Europa geheel geïsoleerde verspreidingsgebieden heeft. Ook de groeiplaatsen daar zijn totaal verschillend. In het noorden komt hij voor op natte en tijdelijk overstroomde plaatsen en in het zuiden is het een rotsplant in bergachtige gebieden. Uit die verschillen in groeiplaats valt af te leiden dat de plant tegen een stootje kan wat het klimaat betreft.

Sedert ongeveer 1700 is de plant in cultuur. Doordat hij zeer vormenrijk is komen er veel cultuurvormen van de plant voor.

Geen honingmerk

De bladen zijn geveerd en behaard. Begin mei vertonen zich reeds de eerste bloemen tussen het frisse groen. Ze hebben een bijkelk, bestaande uit kleine blaadjes, die tussen de driehoekige kelkslippen staan. Afhankelijk van de cultuurvorm zijn de kroonbladen helder geel, donker geel, oranje of wit. Bij *Potentilla fruticosa* ontbreekt het honingmerk op de kroonbladen. Bij vele verwante soorten is namelijk op de kroonbladen een voor ons oog onzichtbaar honingmerk aanwezig, dat gevormd wordt door een deel van het kroonblad, dat behalve geel ook ultraviolet terugkaatst. De bloemen zijn rijkelijk voorzien van stampers en meeldraden. De stampers staan op het verhoogde centrum van de bloembodem. Langs de rand van de bloembodem staan de meeldraden ingeplant. Het nectarium bevindt zich op de bloembodem tussen de meeldraden en de stampers, en wel ter plaatse van de kroonbladen. De rand van de bloembodem heeft daar een kleine uitstulping. Het nectarium wordt door een beharing beschermd.

Bijenbezoek

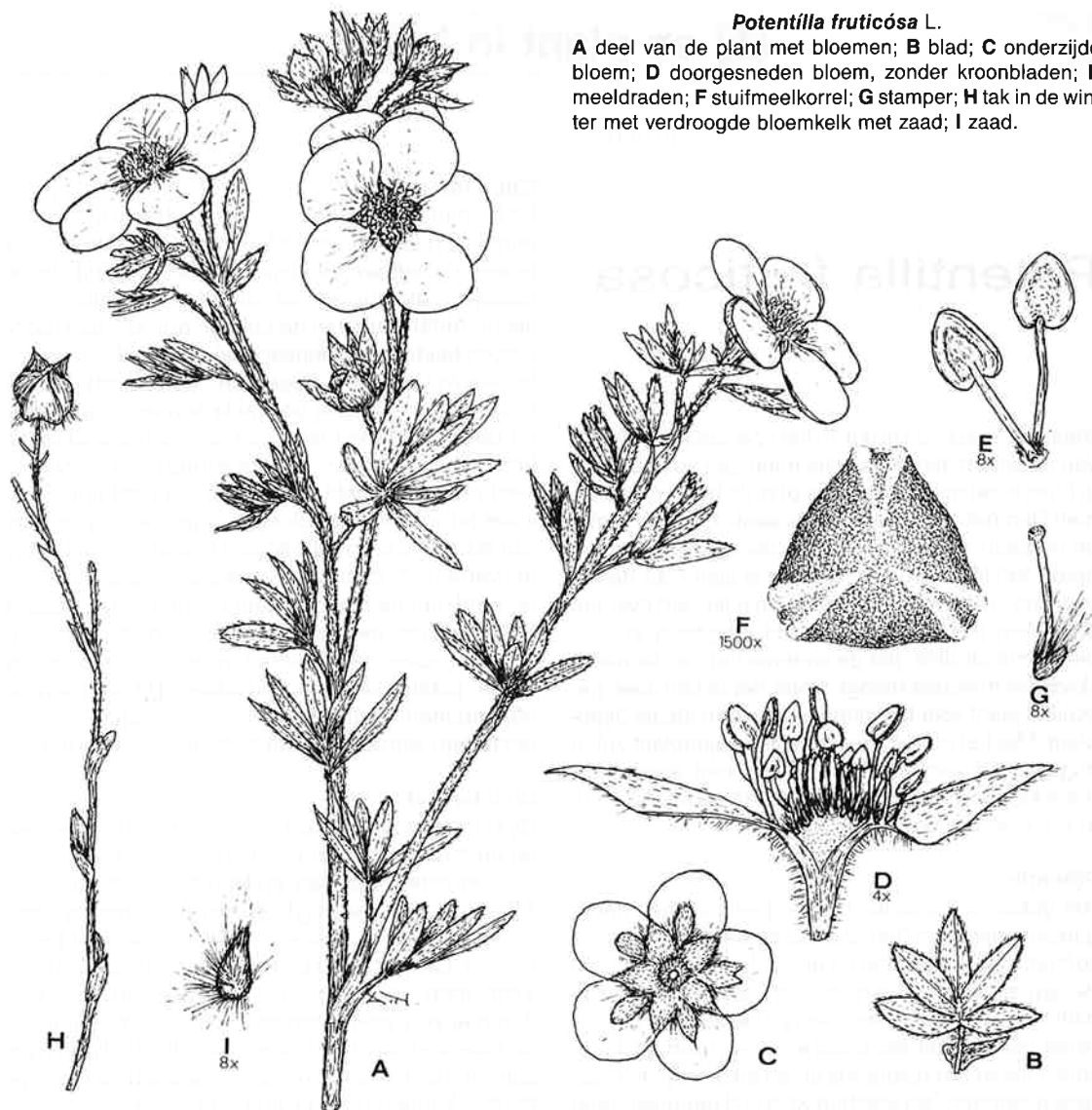
Bij zonnig en warm weer is er een druk bijenbezoek op de bloemen. Maar ook onder slechte weersomstandigheden, wanneer je het niet zou verwachten, zijn er zo nu en dan nog bijen op de bloemen te zien. Ze verzamelen nectar en stuifmeel, meestal beide tegelijk. De stuifmeelklompjes kunnen grote vormen aannemen. Ze zijn donker mosgroen van kleur. Gedurende vele weken vormen zich telkens weer nieuwe bloemen aan de struikjes, die, afhankelijk van de cultivar, ruim 1 m hoog kunnen worden. Tot in september kunnen bijen er nog op terecht.

Ook bijenbezoek onder slechte weersomstandigheden.

Potentilla fruticosa L.

A deel van de plant met bloemen; B blad; C onderzijde bloem; D doorgesneden bloem, zonder kroonbladen; E meeldraden; F stuifmeelkorrel; G stamper; H tak in de winter met verdroogde bloemkelk met zaad; I zaad.

Onderhoud

Potentilla fruticosa is een handzame plant in het onderhoud. Wanneer de struiken jaarlijks tot de grond worden gesnoeid blijven ze jarenlang in een goede conditie. Als ze gesnoeid zijn vangt de bloei later aan, maar daar staat tegenover dat ze ook langer in het jaar blijven doorbloeien. Niet ongunstig voor de bijen in een bebouwde omgeving, waar zich in de nazomer en herfst veelal tekorten in de bijenweide voordoen.

Winterstaander

Als een bloem is bestoven en uitgebloeid buigen de kelkbladen naar binnen en omsluiten het rijpende zaad. Gedurende de winter wordt het zaad uit de

verdroogde kelk geschud als de takken door de wind heen en weer worden bewogen. Vele *Potentilla*-soorten hebben deze wijze van zaadverspreiding. Men noemt ze ook wel winterstaanders. In de bloemen van deze gecultiveerde *Potentilla* wordt echter weinig zaad gevormd. De plant laat zich echter ook goed vermeerderen door middel van het maken van winterstekken.

Literatuur:

- Schneider, F. (1967): Keuringsrapport *Potentilla fruticosa*. Dendroflora, 4: 42-50.
Rhodes, H.L.J. (1954): The Cultivated Shrubby Potentillas. Baileya, 2: 89-96.

Varroabestrijdingsmiddelen; gevaar voor de honing ?

Klaus Wallner, Landesanstalt für Bienenkunde,
Universität Hohenheim
vertaald door J. Kruit, Ter Apel

Ervaringen met residuënonderzoek

In de loop van de laatste jaren heeft de varroamijt Europa in zijn greep gekregen. De imker heeft ingezien dat zijn volken, zonder behandeling, te gronde gaan. Intussen zijn er veel bestrijdingsmiddelen op de markt verschenen. Een aantal hiervan is in Duitsland toegelaten. Imkers blijken echter vindingrijk en landsgrenzen zijn gemakkelijk te overschrijden. Vindingrijke imkers schrikken niet terug voor het gebruik van discutabele middelen zonder na te denken over de gevolgen van de residuën in de was en honing. Honingafnemen en hiervoor relatief goedkope suiker voor teruggeven, levert een lekker en hoogwaardig produkt op. Doordat de klanten vertrouwen hebben in de imker is het mogelijk, om in combinatie met het zogenaamde 'Einheitsglas' een redelijke/goede prijs te maken voor de honing. Echter als de klanten het vertrouwen verliezen, zullen ze overstappen op de goedkope buitenlandse honing en om ze dan terug te winnen zal een zeer moeilijke zaak zijn. Een groot gevaar hierbij zijn de varroabestrijdingsmiddelen.

Ook de Deutsche Imker Bund heeft dit gevaar onderkend en heeft een onderzoek gestart om feiten boven water te halen en naar aanleiding hiervan maatregelen te kunnen nemen. Het project loopt sinds 1988 aan het 'Landesanstalt für Bienenkunde' in Hohenheim. Ondertussen zijn er meer dan 1000 monsters van binnen- en buitenlandse honing onderzocht. Het probleem hierbij is voornamelijk de stof waarnaar gezocht moet worden (oorspronkelijke of afbraakprodukten van de werkzame stof) en de hoeveelheid (methode van onderzoek). Maar de onderzoekstechnieken verfijnen zich steeds meer zodat er betrouwbare uitspraken gedaan kunnen worden over de volgende varroabestrijdingsmiddelen:

Folbex VA neu

De 'beste' bestrijdingsmethode, om residuën in de honing te produceren, is het gebruik van Folbex VA neu-rookstrips in de bijenvolken. Hierbij is in de loop van het onderzoek gebleken, dat zelfs bij gebruik volgens voorschrift, residuën ontstaan. De werking van de werkzame stof, broompropylaat, is relatief slecht. Daarom moet de dosering zeer hoog zijn. Het tijdens de verbranding vrijkomende broompropylaat en dibroombenzophenon zijn chemisch stabiel en dus zeer goed aantoonbaar. Al met al geen goede zaak, zeker niet voor de goede naam van de (imker-)honing. In de regel blijven de residuën onder de door het Bundesgesundheitsamt für honing

gestelde norm van 0,01 milligram/kilogram (mg/kg). Het aantal positieve monsters loopt echter terug omdat Folbex VA neu verdrongen wordt door andere middelen. Echter door langdurig gebruik van dit middel komen de residu-waarden boven de norm te liggen. In honing vindt, zelfs na verloop van jaren, geen afbraak van deze residuën plaats. Het gebruik van Folbex VA neu bij bijen kent ook nog het probleem van residu-ophoping in de was, vandaar ook dat het gebruik eigenlijk tot het verleden moet gaan behoren.

Perizine

Perizine behoort tot de tweede generatie varroabestrijdingsmiddelen, die weliswaar wat gericht gebruikt worden (in het gunstigste geval worden alleen de bijen in contact gebracht met het middel) toch ook geen behandeling daar waar de mijt de grootste schade aanricht, namelijk in het broed. Hierdoor komt het voor dat sommige imkers, bij een sterke varroamijbesmetting, Perizine in de nazomer, als er nog broed aanwezig is, meervoudig toepassen.

De werkzame stof cumafos is voor bijen gevaarlijk, vandaar dat er door de imker geen doseringsfouten gemaakt mogen worden, anders zou hij het volk vergiften. Dit mechanisme beschermt ook de honing voor spectaculaire hoeveelheden residu. Overigens wordt cumafos snel in de was opgenomen en hoopt zich hierin op. Een meetbare teruggang van de was naar de honing vind alleen plaats bij zeer hoge concentraties. De gebruikte werkzame stof is maar een fractie (4%) van de werkzame stof die bij gebruik van Folbex VA neu toegediend moest worden, om hetzelfde bestrijdingsresultaat te krijgen.

Klartan

Klartan is een gewasbeschermingsmiddel uit Frankrijk en is voor de varroabestrijding in Duitsland niet toegelaten. De werkzame stof fluvalinaat behoort tot de groep pyrethroiden, die als zeer werkzaam bekend staan. Dezelfde stof zit in de welbekende Apistan-strips. Fluvalinaat is voor bijen volkomen ongevaarlijk. Klartan kan in principe net zo gebruikt worden als Perizine en is net zo werkzaam (geen werkzaamheid in het broed) als Perizine. Een fractie van de werkzame stof, die bij een Perizine behandeling nodig is, is voldoende voor een vergelijkbaar bestrijdingsresultaat. Hieruit blijkt, dat bij een verantwoorde toepassing (als hiervan sprake is bij een niet-toegelaten middel) van Klartan, de analysetechnie-

ken niet voldoende gevoelig zijn, om residuën in honing te kunnen aantonen. Klartan kan zonder meer de honingkwaliteit in gevaar brengen. Als bijen ongevaarlijk middel werkt de waarschuwing voor overdosering niet. Zelfs extreme overdoseringen worden door de bijen ogenschijnlijk goed verdragen. Het bijenvolk geeft de imker geen signaal, als deze een fout maakt. Voor experimenten met Klartan moet toch de vindingrijke imker gewaarschuwd worden. De catastrofale ideeën zijn er reeds. Het betreft hier de toevoeging van Klartan aan een suikeroplossing, het toevoegen aan suikerdeeg of de bijen regelmatig besproeien met een Klartanoplossing tijdens de routinecontrole. Onderzoekingen aan het Landesanstalt in Stuttgart-Hohenheim hebben laten zien, dat met deze methoden van bestrijding, zonder problemen honing met het kenmerk van chemisch-afval gemaakt kan worden. Als residu in het voer blijft fluvalinaat jarenlang stabiel. Ook breekt fluvalinaat in waterige oplossingen niet af. In de 'Hochstmengenverordnung des Bundesgesundheitsamts' is fluvalinaat niet opgenomen, dit omdat het als gewasbeschermingsmiddel niet is toegelaten. Dus ook hier geldt, net als bij Perizine, een norm van 0,02 mg/kg en een bepalingsgrens van 0,004 mg/kg.

Amitraz

Amitraz wordt door de wereldgezondheidsorganisatie (WHO) als de gevaarlijkste, voor varroabestrijding in aanmerking komende werkzame stof beoordeeld. Het is als varroabestrijdingsmiddel in Frankrijk toegelaten, in Duitsland echter niet. Het gebruik geschiedt met behulp van een aerosolapparaat. Hiermee brengt men de werkzame stof door middel van een soort 'nevel' gelijkmatig in het bijenvolk. De gehele binnenruimte van de kast wordt hierdoor behandeld. In tegenstelling tot de eerder besproken bestrijdingsmiddelen, is Amitraz *niet stabiel*. Onderzoekingen van Bogdanov in Liebfeld-Bern, hebben aangetoond, dat Amitraz in honing zeer snel afbreekt. Hierbij ontstaan tenminste drie metabolieten, waarvan een, het dimethylaniline, met een bepalingsgrens van 0,005 mg/kg, kan worden aangetoond. De toegediende hoeveelheid werkzame stof is waarschijnlijk even groot als die van cumafos bij Perizine. Tot nu toe konden op het 'Landesanstalt für Bienenkunde' in Hohenheim geen residuën van Amitraz of dimethylaniline in honing aangetoond worden.

Apistan

Het gebruik van fluvalinaat in de vorm van Apistanstrips wordt door veel imkers, maar ook door onderzoekers, als de oplossing voor het varroaprobleem gezien. Ondertussen is Apistan in veel landen toegelaten, in Duitsland echter niet. De goede werking van de strips is toe te schrijven aan de wijze van toepassen. Langdurige behandeling moet het nadeel opheffen dat deze stof de mijten in het broed niet

doodt. Als gevolg van de Apistanbehandeling vindt, net als bij Folbex en Amitraz, een verdeling en ophoping in de kast van de werkzame stof plaats. Ook fluvalinaat wordt opgenomen in de was. Onderzoekresultaten uit Liebfeld hebben gemiddelden van 1,9 mg/kg aangetoond, na een Apistanbehandeling. Als de strips het hele jaar door in het volk verbleven, steeg de waarde naar 64,8 mg/kg. Deze concentratie in de was moet voldoende zijn, om alleen door deze raten aan een volk te geven, een varroabestrijding uit te voeren. De ingebrachte hoeveelheid werkzame stof is 1,83 gram, en dus zeer hoog. Hierbij is nog op te merken, dat de werkelijke hoeveelheid werkzame stof nog niet bekend is. De Apistanstrips behouden jarenlang hun werkzaamheid. In honing van met Apistan behandelde volken zijn tot nu toe zelden meetbare (0,004 mg/kg) hoeveelheden residu aangetoond, echter er zijn monsters gemeten met hoeveelheden die de norm (0,001 mg/kg) benaderen. Bij veelvuldig gebruik van Apistan moet men in de toekomst rekening houden met de niet uit te filteren wasdeeltjes, die een residu in de honing kunnen veroorzaken. Enige imkers zijn uit kostenoverweging overgegaan op met Klartan doordrenkt hout en stroken, voor de varroabestrijding. Na onderzoek door het instituut, blijkt er geen verschil te bestaan in de hoeveelheid residu in de honing tussen de met Apistan en Klartan behandelde volken. Gegevens over residuën in de was, bij de Klartan-stripbehandeling, zijn niet bekend.

Mierezuur

Als enig varroabestrijdingsmiddel, werkt mierezuur ook in het bijenbroed. Dit is voor de imkers de belangrijkste plaats om een goed bestrijdingsresultaat verkrijgen. Maar vreemd genoeg laat het experimentele gevoel van de imker hier verstek gaan. Veel te snel geeft men de moed op. Risico's van een mierezuurbehandeling voor de honingkwaliteit zijn, verhoudingsgewijs, goed in te schatten. Eenvoudig gezegd zijn ze er bij verantwoorde toepassing helemaal niet. Mierezuur is de enige varroabestrijdende stof, die praktisch zonder residuën te veroorzaken, verdwijnen kan. Het is een natuurlijk bestanddeel van de honing en het menselijk lichaam en kan niet in de bijenwas worden opgenomen. Verhoogde mierezuurgehalten, kunnen na foutieve behandeling, de smaak van de honing beïnvloeden, echter zullen ze nooit zo'n hoge waarde bereiken zoals die bij het conserveren in de levensmiddelenindustrie van toepassing zijn. Mierezuur is op dit moment het beste varroabestrijdingsmiddel gezien de produktie van 'residu-vrije' honing, wat zonder meer het belangrijkste doel van de honingproducent moet zijn. Mierezuur is niet meer opgenomen in het residuënonderzoekprogramma van de Landesanstalt. Het moet echter na optimalisering van de (bestrijdings-)methode nog een keer getest worden.

Melkzuur

Resultaten over het voorkomen van een residu in honing van met melkzuur behandelde volken zijn bij de Landesanstalt niet bekend.

Apitol

Apitol was in het onderzoek programma niet opgenomen.

Uit: Deutsches Imker Journal 1990 (12): 467-469.

Malathion

Malathion werd, nadat bekend was dat de varroamijt hiervoor resistent was, uit het programma geschrapt.

Bayvarol

Hiervan zijn geen resultaten bekend aangezien de producent niet bereid is om referentiemateriaal beschikbaar te stellen, dat nodig is voor het uitvoeren van het onderzoek.

Van imker tot imker

Ko Zoet

De symphoniecarpus, een nieuwe drachtplant?

Voor een imker die de kunst verstaat goed te luisteren, klinkt de naam van het heestertje 'Symphoricarpus' als 'Symphonie-carpus' want wat leven de bijen zich uit op de onooglijke bloempjes van deze massa aangeplante heester, die vanaf eind juli tot ver in oktober bloeit. De bijen zijn er druk mee en we mogen aannemen dat het verzamelen van de waterrijke nectar de laatste arbeidsprestatie vormt van het legioen veldbijen van de nazomer. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik vind dat in de naam 'veldbijen' de werkelijkheid meer wordt benaderd dan in die van 'haalbijen'. De bijen gaan naar buiten, het veld in, maar moeten nog maar afwachten of er iets te halen valt. Maar, hoe het ook zij, luister in de avond bij het vlieggat van uw volken en geniet van de overbeken- de maar altijd weer nieuwe en heerlijk geurende symphonie van de waaierende bijen. Vandaar de Symphonie-carpus.

Als imkers elkaar ontmoeten

Hoe krijg je het voor elkaar dat bij aanplant van openbaar groen zo veel mogelijk insectenvriendelijk materiaal wordt aangeplant? Het antwoord ligt voor de hand, gewoon actie ondernemen. Op de volgende manier werd ik daar weer eens aan herinnerd. Toen ik tijdens een mooie april dag op een pontje over het IJ naar Amsterdam-Noord voer, boog zich iemand naar mij over, bekeek de verenigingsspeld op mijn jas en vroeg: 'imker?' Het toverwoord was gesproken en het vervolg laat zich niet moeilijk raden. De persoon bleek een collega-imker te zijn van mijn ex-subvereniging Waterland. Achter op de fiets moest ik even mee naar zijn bijenstalletje vlak achter het vaarwater 'Het IJ'. Het bestuur van Waterland had juist een gesprek achter de rug met de voorbereidingscommissie Openbaar Groen Amsterdam en trots werd een kopie van een brief te voorschijn gehaald waarin het uitvoeringsorgaan Openbaar Groen er op werd gewezen bij komende aanplantwerkzaamheden rekening te houden met de belangen van de bijen (teelt). Een mooi resultaat! Het vervolg was een uitnodiging om enkele weken later met

de leden van subvereniging Waterland een excursie mee te maken op een platboomvaartuig door een deel van de prachtige polders waaruit Waterland bestaat.

Vogeltjes kijken dus. Het werd een belevenis, behalve de standaardweidevogels waren er ook verscheidene kiekendieven aanwezig en als klapstuk een groot aantal doortrekkende kemphaantjes. Halverwege de ochtend werd aangelegd bij een café langs de oude zeedijk. Aangekomen in de thuishaven werden we nog getrakteerd op een demonstratie 'taart-opmaken' door het hoofdbestuurslid van de groep Noord-Holland, uiteraard met als belangrijk bestanddeel honing.

Wetenschappelijk onderzoek

Wat mij telkens weer opvalt is, dat imkers ook buiten hun bijenwereldje vaak van die natuurgenieters zijn. Om kennis van de natuur te krijgen geef je je ogen en oren goed de kost en lees je er over. Op welhaast elk terrein is onderzoek verricht, door amateurs of op wetenschappelijke basis. Elke onderzoeker die zichzelf respecteert zal zo weinig mogelijk of geen schade toebrengen aan het te onderzoeken organisme, vooral als er sprake is van een met uitsterven bedreigde soort. Je bent daarom verheugd als je een verslag leest over de herontdekking van een bijensoort waarvan de laatste levende exemplaren in 1861 op de Molukken werden aangetroffen, maar ontzet als je het vervolg leest.

Het stond te lezen in 'Die Biene' en door een verslag in 'De vliegplank' van subvereniging Varsseveld werd ik er op geattenteerd.

Het gaat hier om, naar men aanneemt, de allergrootste bijensoort (*Chalicodoma pluto*). Er waren slechts twee opgezette vrouwelijke exemplaren bewaard en van de levenswijze was verder niets bekend. Het lichaam van deze reuzenbij was maar liefst 4 cm lang en de spanwijdte van de vleugels bedroeg 6 cm. Het wijfje heeft een geweldige bek die lijkt op die van een kever met een opvallend kogelvormig kopschild. Over de betekenis van dit onge-
→

wone mondorgaan tastte men in het duister tot de entomoloog A.C. Messner, die onderzoek verrichtte op de Indonesische archipel, de geheimzinnige bij herontdekte. Deze reuzenbijen maken hun nest in de bouwsels van een bepaalde soort termieten. In de termietenheuvel graven de bijen brede gangen en bouwen daarin een enkele rij cellen. De wanden van de gangen worden bepleisterd met een harsachtige stof die het vrouwelijke dier van bepaalde planten verzamelt. Tijdens de bouw van de gangen in de uit houtsnippers bestaande termietenheuvel gebruikt de bij haar kopschild als een soort bulldozer. Deze bijensoort is uiterst zeldzaam, aldus het verslag, en het verdient aanbeveling haar onder de natuurbeschermingswet te laten vallen. Maar wat deed de heer Messner? Nadat hij deze mysterieuze bijensoort had herontdekt, was het hem gelukt enkele mannelijke bijen te vangen!!!

Het doet me denken aan een zeldzame bloem die je ook niet hoeft te plukken om er aan te kunnen ruiken.

Zwermen later in het jaar, directe relatie met het weer?

We menen iets te begrijpen van het zwermen, feromonen spelen een rol en op tijd voldoende ruimte geven is belangrijk. Toch gaat er bijna geen jaar voorbij zonder dat we voor verrassingen komen te staan (Is dat wellicht een van de charmes van bijen houden?). Neem nu het vorige jaar. De voorjaarsontwikkeling ging uitermate voorspoedig en veel vroeger dan normaal moesten de volken worden gesplitst. Hoewel de maand juni zeker niet uitblonk door fraai weer waren er weinig problemen met de bevruchting van de nieuwe generatie koninginnen en de imker concentreerde zich op het slingeren van de oogst. De bijen dachten er echter anders over. Imker Leen Kamerling vroeg zich in het mededelingenblad van subvereniging Noord-en Zuid-Beveland dan ook af wie kon verklaren waarom er in 1990 zo veel zwermen waren. Ook bij de jonge-moers-volken bruiste de zwermneiging weer op. In Oegstgeest legde Hans van der Post het als volgt vast in het imkersblad 'Blijf Bij' (vijftiende jaargang, nummer 66!!!)

'Er waren toch wat problemen met de zwermverhinderen, niet in het voorjaar maar juist in de laatste week van juli en de daarop volgende weken in augustus. Verschillende volken met jonge moeren hadden de dracht binnen en zowaar verschenen er zwermcellen, hetgeen resulteerde in een zwerm scheppen of opnieuw een kunstzwerm maken. Ter illustratie enige notities van een kastkaart.

10 Augustus: blijft dat nou doorgaan, weer doppen gebroken; er is niet achter te komen of dit zwermplannen zijn of dat de moeder niet goed is en rekening moet worden gehouden met stille moederwisseling.

16 Augustus: Eindelijk worden de darren achterna gezeten en het darrebroed wordt gesloopt. Het volk

is ontzettend sterk, de bijen passen eigenlijk niet in de kast.

Laten we eens kijken hoe het weer zich in die periode gedroeg.

De eerste decade van juli was koud, nat en somber. Van 11 tot 25 juli was er veel hogedrukinvloed met zon afgewisseld door zwakke fronten die vooral in het noorden zorgden voor meer sombere perioden. Op de 25ste juli brak een periode warm tot zeer warm weer aan die aanhield tot en met 4 augustus; vervolgens afkoeling, maar de maximumtemperatuur bleef boven de twintig graden. Vanaf 15 augustus werd het beduidend koeler met regen en veel wind. Het lijkt erop dat in dit geval de kentering van het weer de doorslag heeft gegeven voor de bijen te Oegstgeest om met de 'zwermpesterijtjes' te stoppen.

Het tuinvolk op de voet gevolgd

Vorige maand vertelde ik u over twee van mijn volken die bij de eerste inspectie al enorm sterk bleken te zijn. Een van beide stond in de achtertuin en het wel en wee van dit volk zal ik in deze rubriek op de voet blijven volgen. Op 4 april waren er reeds twaalf raten met broed aanwezig. Een volk dat er naast stond had het tot negen raten broed gebracht, maar blijft verder buiten beschouwing.

De eerlijkheid gebiedt me te zeggen, dat dit volk ook alle voordelen ondergaat van de zo snel te bereiken achtertuin en dus bevoorrecht is op de volken die op twee andere locaties in het dorp staan. Als voorbeeld geef ik het verstrekken van een water/honingoplossing met de nadruk op de watervoorziening. Vanaf half februari tot in mei hebben alle volken regelmatig aangezoet water gekregen zodra het weer daartoe aanleiding gaf. En sta je als volk dan in de achtertuin, ja, dan val je niet alleen als eerste, maar ook vaker in de prijzen. Tijdens de eerste inspectie bleken er ook al een paar speeldopjes aangezet midden tussen het broed en ik vreesde een herhaling van de ontwikkeling in 1990. Verder laat ik het aantekenboekje spreken.

14/4. We staan aan de vooravond van een kou-inval. De volken op twee broedkamers hebben een paar dagen geleden een lage honingkamer gekregen met daarin zeven vellen. Even gekeken, prachtig uitgebouwd. Esdoorn en paardekastanje vormen de dracht na de te verwachten koudegolf die wel even zal aanhouden.

2/5. Aanhoudend maxima rond 10 graden; een dunne wind en af en toe buitjes met hagel. Veel waterhaalsters in de omgeving en daarom de volken opnieuw aangezoet water gegeven. De volken worden beduidend lichter, dit weer moet niet te lang aanhouden. Bij de eerste de beste gelegenheid tuinvolk inspecteren.

7/5. Tijdens windstil weer en bedekte lucht in de namiddag geïnspecteerd. Totaal 19 raten met broed, open en gesloten moerdoppen aanwezig en weg-

gebroken. Moertje opgezocht en onder het rooster in de onderbak gebracht. Dank zij het koude weer is er geen zwerm afgekomen. Om voor extra ruimte te zorgen werd een lage honingkamer opgezet.

14/5. Broedaflegger gemaakt. Boven het rooster waren slechts twee redcellen aanwezig, weggebroken. In de bovenste broedkamer een raat met eitjes vanuit de broedaflegger gehangen, daarop worden doppen aangezet, deze raat is tevens varroavangraat nummer een; voor een snelle herkenning werd de raat gemerkt met een punaise. In de broedaflegger twee raten overgebleven wintervoer gehangen. Er werd de afgelopen week enorm veel nectar verzameld. Paardekastanje in volle bloei; de esdoorn begint aardig op gang te komen.

Het weer in juli en augustus

Vervolgens een karakteristiek van het juli- en augustusweer in de vijf achter ons liggende jaren. Over de periode 1950-1980 bedroeg voor beide maanden het landelijk gemiddelde aantal uren zonneschijn 190 en 185 uur, de hoeveelheid neerslag in millimeters 81 en 83 en de gemiddelde maximumtemperatuur 20,4 en 20,7 °C.

Geraadpleegd: Messner, A.C. (1988) Die Biene (10): 549-550.

	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Maximum temperatuur (°C)
Juli			
1986	normaal	droog (45)	normaal
1987	normaal	zeer nat (125)	normaal
1988	somber	zeer nat (149)	kil (19,6)
1989	zonnig	droog (50)	warm (22,5)
1990	zeer zonnig (255)	droog (48)	normaal
Augustus			
1986	somber	normaal	kil (19,9)
1987	zeer somber (135)	normaal	kil (19,9)
1988	normaal	normaal	normaal
1989	normaal	droog (54)	warm (21,8)
1990	zonnig (225)	droog (49)	zeer warm (23,7)

Er is sprake van een hittegolf als op vijf opeenvolgende dagen de grens van zomerse dag wordt overschreden (maximumtemperatuur tenminste 25,0 °C) en op drie van deze dagen ook de grens van tropische dag, maximum temperatuur 30 °C, wordt bereikt.

Een ander fenomeen van de zomermaanden is tropische stortbuien met soms meer dan 100 mm neerslag per etmaal. Het behoeft verder geen betoog dat op die plaatsen het neerslag-cijfer ver boven het landelijk gemiddelde uitkomt. In de maand juli 1987 viel in Gaasterland maar liefst 266 mm.

Eerste trefdag VIB-selectiewerkgroep

Deze dag is georganiseerd door de VIB-Selectiewerkgroep en zal plaatsvinden in het Rijksstation voor Nematologie en Entomologie, Informatiecentrum van de Vlaamse Imkersbond, Burg. van Gansberghelaan 96, 9820 Merelbeke (bij Gent) België. Het thema zal zijn: 'Betere bijen op onze standen . . . Selectiewerk in de praktijk.'

Programma

- 09.30 uur: aankomst deelnemers
- 09.45 uur: openingswoord door de voorzitter van de Selectiewerkgroep
- 10.00 uur: 'Recente ontwikkelingen op het vlak van de KI' door Prof. O. van Laere
- 11.00 uur: 'Het selectiebeleid in Nederland' door R. Kakes, secretaris KTC in Nederland
- 12.00 uur: middagpauze. Deelnemers brengen mondvoorraad mee. Drank ter plaatse te bekomen.
- 13.00 uur: demonstratie teeltmateriaal, teeltmethoden en KI

14.15 uur: 'Het selectiewerk in de Bondsrepubliek' door F. Tiesler, verantwoordelijk selectie in de BRD.

15.15 uur: pauze

15.30 uur: 'Ideeën voor de praktische organisatie van het selectiewerk in Vlaanderen' door Ir. W. Vandamme.

16.30 uur: Slottoespraak door Dr. F. Jacobs, voorzitter VIB.

17.00 uur: sluiting.

Inlichtingen bij: SW-secretariaat, p/a Frans Gijsen, St. Lambertuslaan 126, 2812 Muizen-Mechelen. Tel. 015-412703. Of bij: VIB-Informatiecentrum, Burg. van Gansberghelaan 96, 9820 Merelbeke. Tel. 091-522085.

Deelnamekosten 100 Fr. Deelnemers die aan deze bijeenkomst een toeristische uitstap willen koppelen (bezoek aan Gent, Brugge of Vlaamse Ardennen) kunnen voor praktische informatie terecht bij het VIB-Informatiecentrum.

Vanuit Nederland bereikt men Merelbeke via de E17 tot Gent. In Gent de E40 richting Brussel nemen. Autoweg verlaten aan afrit 16 (Merelbeke). Wegwijzers met vermelding 'Rijksstation' volgen.

Acacia als alternatief voor tropisch hardhout

Frans Janssen,
commissie Drachtplanten

De discussies rond het gebruik van tropisch hardhout worden in ons land en ook daarbuiten steeds luider. Voor de Gemeente Wageningen, kenniscentrum op het gebied van bosbouw en milieu, voldoende aanleiding om een studiedag over dit thema aan te wijden in samenwerking met de 'Global Forest Foundation', eerder organisator van het symposium 'Let there be forest' (naar aanleiding van 100 jaar bosbouwonderwijs in Wageningen). De Landbouwuniversiteit en het Instituut voor Bosbouw en Groenbeheer 'De Dorschkamp', beide gevestigd in Wageningen, hebben voor deze onlangs gehouden studiedag in De Junushof de nodige wetenschappelijke gegevens aangedragen. Uitgenodigd waren vooral de zogenoemde 'beslissers', bestuurders van Gemeenten, Provincies, Directies Openbare Werken, Bouw- en Woningtoezicht en Woningbouwcorporaties. Een van de belangrijkste conclusies van deze dag was de vaststelling, dat de inlands geteelde *Robinia pseudoacacia* een goede vervanger van tropisch hardhout zou kunnen zijn. In West-Europa is alleen in Frankrijk de Robinia met ca. 100.000 ha van betekenis. In Oost-Europa daarentegen (Hongarije, Tsjechoslowakije, Bulgarije en Joegoslavië) is meer dan een half miljoen ha Robiniabos, waarvan het grootste deel, bijna 300.000 ha, in Hongarije ligt. In dit land is, gebaseerd op jarenlang selectie en veredelingsonderzoek, een zeer groot areaal goed groeiende Robiniabossen aanwezig. Het hout hieruit afkomstig is duurzaam en wordt voor vele industriële doeleinden, ondermeer als bouw hout, gebruikt. Befaamd is ook de veel geëxporteerde acacia honing!

Brief naar Staatssecretaris Gabor

In een vergadering van de Bosbouwvoorlichtingsraad, kortweg de Bosraad, van 21 februari jl. werd door de vertegenwoordiger van de Stichting Natuur en Milieu aandacht gevraagd voor de teelt van Acaciabomen in ons land ter vervanging van tropisch hardhout. Dit heeft geleid tot een brief aan de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij Drs. J.D. Gabor. In dit schrijven stelt de Bosraad voor, dat Nederland met Hongarije gaat samenwerken op het terrein van de bosbouw. Hierbij is specifieke aandacht gericht op de mogelijkheden van *Robinia pseudoacacia* ter vervanging van het gebruik van hardhout in Nederland en Europa van groot belang. Verder stelt de Bosraad voor, dat het bosbouwkundig onderzoek in ons land een begin maakt met

selectie- en veredelingsonderzoek gericht op de introductie van *Robinia pseudoacacia* in ons land.

Uitbreiding Bijenweide

Verruiming van het toegestane assortiment voor het 'Snelgroeiend bos' met Acaciabomen in het kader van de braaklegregeling, zou voor de bijenweide, met name in het noorden van ons land, waar de laatste jaren reeds duizenden ha bos is aangelegd, een belangrijke verbetering kunnen opleveren.

Commentaar bij: 'Acacia als alternatief voor tropisch hardhout'

L. Oldenkamp,
Staatsbosbeheer Veluwe,
Achterhoek

In plaats van 'Acacia' is het juist de naam '*Robinia*' voor deze boomsoort (*Pseudoacacia robinia*) te gebruiken. De soort is al sinds eeuwen in Europa geplant en afkomstig uit Noord-Amerika. In Nederland komen nauwelijks opstanden van rechtgroeiende exemplaren voor, wel zijn er laan- en parkbomen van diverse cultivars. Sommige daarvan groeien een beetje recht. Wil men het hout van Robinia als vervanger van tropisch hardhout op de markt brengen dan zal ondermeer met het volgende rekening moeten worden gehouden.

- Voor Nederland is nog wel enig selectiewerk nodig, alvorens bekend is welke herkomst of selectie aan de verwachtingen voldoet. Voordat de resultaten hiervan bekend zijn doet men er verstandig aan nog niet grootschalig te bebossen (minstens een periode van 10 à 15 jaar).
- Er is een behoorlijk areaal nodig om iets voor de markt te kunnen betekenen en bovendien zullen ook andere West-Europese landen er 'iets' aan moeten doen. Bij omlopen tussen 30 en 60 jaar en met een groei van 5 à 10 m³ per jaar per ha zal het desondanks nog geruime tijd duren voordat de markt er iets mee kan. (Wanneer in 2000 zou worden begonnen 1000 ha per jaar te bebossen en dit 30 jaar zou worden volgehouden, dan kan vanaf 2050 wellicht 200.000 m³, ten dele via hardhoutssystemen, duurzaam op de markt komen).
- Er moet dus nog al worden geïnvesteerd, waar geruime tijd geen opbrengsten tegenover staan, terwijl het gebruik van (tropisch) hout ondertussen zal toenemen.
- De Robinia is, als pionierboomsoort, minder geschikt om in zogenaamde natuurlijke bossystemen een plaats te behouden.
- De Robinia selecties, die rechte stammen leveren, vertonen waarschijnlijk veel minder bloei dan de huidige bekende selecties.

- Er is veel voor te zeggen om de boomsoorten die in Nederland al voor de houtvoorziening worden benut als vervangers voor tropische hardhoutsoorten te bezien. Verschillende inlandse soorten zullen het ook goed doen op de eventueel voor bebossing ter beschikking komende landbouwgronden. De markt zou zich daar zonder al te veel risico's op kunnen richten.
- In bosranden, in parken en op verlaten akkertjes kan met eenvoudige beheersingrepen veel worden gedaan om een gevarieerd bestand aan bloeiende bomen en struiken te bevorderen.

Meidoorn mag weer bloeien

Frans Janssen,
Commissie Drachtplanten

De meidoorn mag weer in alle hevigheid bloeien. De onderhoudsplicht voor meidoorns om bacterievuur te voorkomen, bestond uit het niet in bloei laten komen van genoemde struiken. Deze plicht is nu komen te vervallen. Voor bepaalde gebieden was deze maatregel vooral van betekenis voor de fruit- en boomteelt in ons land. De besmettelijke ziekte, veroorzaakt door de bacterie *Erwinia amylovora* kan in korte tijd flinke schade aanrichten aan zogenoemde waardplanten met name meidoorn, cotoneaster, lijsterbes, vuurdoorn, appel en peer. Een geneesmiddel is er niet, zodat aangetaste planten meteen moeten worden verwijderd en vernietigd!

Bloemen

Er werd altijd van uit gegaan, dat via de bloemen van de meidoorn de besmetting met bacterievuur, ook wel perevuur genoemd, gebeurde. De heer H. Schouten van de LUW stelt evenwel vast na een onderzoek van drie jaar in samenwerking met de Plantenziektenkundige Dienst, dat de bloeiende meidoorns niet of nauwelijks van invloed zijn op de verspreiding van het gevreesde bacterievuur in perebomen. Tot nu toe dacht men, dat insecten, vooral bijen, perevuur overbrachten van bloeiende zieke meidoorns naar gezonde fruitbomen. Honderden meidoornhagen, landschappelijk erg karakteristiek, zijn sinds 1984, toen de bestrijding ter hand werd genomen, gerooid. Ook mochten ze in beschermde gebieden niet in bloei komen. Nergens voor nodig meent onderzoeker ir. H. Schouten: Insecten die op de meidoorns fourageren zijn over het algemeen erg bloemvast, daarbij bloeien de meidoorns veel later dan de peren!

Gewijzigd beleid

In het afgelopen jaar is het bacterievuurbeleid geëvalueerd, waarbij uiteraard de resultaten van het

genoemde LUW/PD-onderzoek zijn meegenomen. De beleidswijzigingen die hieruit voortvloeien zijn vastgesteld en gepubliceerd in de Staatscourant nr. 51 van 13 maart 1991. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De onderhoudsplicht meidoorns wordt opgeheven.
- In de 500 m zones rondom boomgaarden spoort de PD aantasting door bacterievuur niet meer op. Dit dient de fruitteler zelf te doen, eventueel in overleg met de PD.
- De overheid beschouwt het niet meer als haar primaire taak consumptieteelten te beschermen tegen ziekten en plagen. Dit acht zij de taak van het bedrijfsleven zelf.
- Een terughoudend aanplantbeleid van vatbare planten blijft voor het hele land gehandhaafd. In principe zal door de overheid op dit soort planten geen subsidie worden verleend.

Medewerkers Bijenhuis hartelijk bedankt!

L. van Gelderen, Rijswijk

Omstreeks januari ontving ik van de heer R. ten Klei de uitnodiging om met cursisten een excursie te maken naar het Bijenhuis. Omdat dit mij gelegenheid bood mijn cursisten bekend te maken met een aantal imkergereedschappen en dit in een rustiger omgeving te doen dan een bijenmarkt, heb ik zijn uitnodiging geaccepteerd en zijn cursisten uit Leiden en Rotterdam zaterdag 6 april naar Wageningen gekomen. Sommigen vergezeld van partner en soms ook kinderen.

Wij zijn die dag door Ten Klei en zijn team heel prettig ontvangen. Zelfs de kunstraatmakerij draaide op volle toeren. De medewerkers van de expositie waren actief als gids. Het door hen getoonde filmpje is goed bruikbaar als samenvatting van de theorielessen en brengt het bijenleven dichterbij de cursisten dan veel woorden dat kunnen. De rondleiding door de drachtplantentuin maakte zeer grote indruk. Velen herinnerden zich bij navraag dit onderdeel als eerste.

Ik heb evenals mijn cursisten en uitstekende herinnering overgehouden aan dit bezoek. Er is derhalve alle reden u dankbaar te zijn voor de geboden gelegenheid in dit (nieuwe?) initiatief. Alle aanwezigen verzoeken u deze dankgevoelens ook over te brengen aan Ten Klei en zijn team.

Verkort verslag van de Algemene Ledenvergadering van de VBBN

Gehouden op zaterdag 23 maart 1991 in Congrescentrum 'De Reehorst' te Ede, aanvang 10.00 uur

Het voorwoord van de voorzitter is gepubliceerd in het Maandblad Bijenteelt 93 (5): 156 (1991).

De notulen van de Algemene Vergadering 1990 worden ongewijzigd vastgesteld.

Mededelingen en ingekomen zaken

- * De Algemene Ledenvergadering 1992 zal plaatsvinden op 28 maart, in het IAC- gebouw te Wageningen.
- * De voorzitter is in 1992 aftredend, en zal zich niet herkiesbaar stellen.
- * De 'Vrienden van Ambrosiushoeve' zijn aanwezig in de foyer met een pakket stekken van *Salix sempervirens* die u gratis worden aangeboden om de bijenweide te verbeteren. Een kleine vergoeding is uiteraard welkom. Voor f 1,- zijn de onderzoeksboekjes verkrijgbaar.
- * Ons ledenaantal is zich aan het stabiliseren. Er is zelfs een nieuwe subvereniging toegetreden: het Ambrosiusgilde te Made, met 35 leden.
- * Als u in de pauze naar het Bijenhuis wilt, is daar gratis koffie te verkrijgen, en een lunchpakket voor f 4,-.
- * Berichten van verhindering:
 - Mr. L.R.J. Ridder van Rappard, ere-voorzitter, kan wegens gezondheidsredenen niet aanwezig zijn. De algemeen voorzitter stelt voor namens de AV een telegram te sturen om hem het beste te wensen. Dit voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.
 - De overige ereleden: R.H. Geskes, R.P. Groenveld, J.F.A.M. Mommers, W.M. van Mourik, J.J. Speelziek, C. Pater Jzn.
 - De oud-HB-leden mw. A.M. Jacobs en dhr. J. Wijman.
- * Ingekomen zaken:

Een brief van dhr. Pater namens de subvereniging Bunnik-Houten. Het bestuur zal hier aandacht aan besteden.

Afscheid aftredende HB-leden

Er wordt afscheid genomen van dhr. Kruse (Groningen), mw. Jacobs (Limburg) en dhr. Wijman (Noord-Brabant). Alle drie ontvangen een cadeaubon.

Jaarstukken 1989/1990/verslag commissie Nazien Boeken

De jaarstukken worden ongewijzigd vastgesteld. De commissie Nazien Boeken stelt voor het bestuur décharge te verlenen. De commissie wordt bedankt voor het werk.

Verslag Commissie van Goede Diensten afd. Handel

Het verslag is reeds gepubliceerd in het maandblad van december 1990. Dhr. Lamé krijgt de gelegenheid om namens de commissie een toelichting op het verslag te geven, daarna zal het bestuur zich tot de Vergadering richten. Dan is er gelegenheid voor het stellen van vragen, waarbij afgevaardigden voorrang hebben boven leden die op persoonlijke titel spreken. Eerst wordt geïnventariseerd welke afgevaardigde het woord wil voeren, namens welke subvereniging. Een elftal leden vraagt het woord. De vragen worden beantwoord door de heer Lamé en door het Dagelijks Bestuur. De groep Groningen en een deel van Drente dient een amendement in, omdat zij vinden dat het voorstel nog niet voldoende is uitgewerkt. Zij stellen voor pas volgend jaar een beslissing te nemen, teneinde de commissie de gelegenheid te geven met een terdege onderbouwd en uitgewerkt voorstel te komen. Het amendement wordt in stemming gebracht, en verworpen. Daarna wordt het voorstel van het HB in stemming gebracht, waarna de vergadering geschorst wordt voor de lunchpauze.

De vergadering wordt hervat om 14.20 uur. De uitslag van de stemming voor de pauze is: 132 stemmen vóór het advies van het HB, 72 stemmen tegen en 7 onthoudingen. Het voorstel van het Hoofdbestuur is hiermee dus aangenomen.

Voorstel groep Groningen

Op het voorstel van groep Groningen om vanuit de algemene middelen f 10,- per lid te reserveren voor groeps- en regionale activiteiten, heeft het HB geantwoord dat f 10,- per lid teveel is. Wel wil het HB garant staan tot een bedrag van f 1000,- per groep per jaar, met een beperkte omvang omdat de jaarlijkse dotatie f 3000,- per jaar bedraagt. Pre-advies HB met algemene stemmen aangenomen.

Voorstellen groep Drente

Fusie van de Nederlandse imkersorganisaties. Drente heeft voorgesteld dat het HB in het verenigingsjaar 1991/1992 fusiebesprekingen opent. Het HB heeft daarop geantwoord dat het moment daarvoor nog niet is aangebroken. Eerst moeten de besprekingen rond de samenvoeging van de maandbladen afgerond zijn. Pre-advies HB met algemene stemmen aangenomen.

Ontwikkeling van een Nederlandse honingbokaal

en een garantiesluitzegel. Groep Drente pleit ervoor dat daar zo snel mogelijk aan gewerkt wordt. Het HB heeft geadviseerd dat er eerst nog onderzoek nodig is. De commissie Honing is nu in samenwerking met de andere imkersbonden bezig met het ontwikkelen van een honingfolder. Om onze honing te onderscheiden van alle andere honing, moet er een aantrekkelijke verpakking komen, en een keurmerk. Daar wordt aan gewerkt naar voorbeeld van diverse andere landen in Europa. Pre-advies HB met algemene stemmen aangenomen. De voorzitter stelt voor het eerstvolgende thema-nummer aan honing te wijden.

Samenwerking met overige Bonden om te komen tot één maandblad

Er wordt hard aan gewerkt om te komen tot één maandblad voor alle imkers van Nederland. Regelmatig overleggen de redacties van de Zuidelijke Bonden, de VBBN en ook de ANI. De ANI is wel bij de besprekingen betrokken, maar zal voorlopig nog niet participeren in het gezamenlijke blad. Dhr. Beetsma legt uitgebreid uit hoe het Maandblad tot stand komt, en hoeveel tijd door de redactie daaraan wordt besteed. De bereidheid tot samenwerken is groot.

Uitgangspunt is dat de verschillende verenigingen hun eigen nieuws duidelijk kunnen herkennen. Er wordt naar gestreefd de kwaliteit minstens te handhaven, eventueel te verbeteren.

Jaarverslag 1990

Wordt zonder op- of aanmerkingen vastgesteld.

Beleid Hoofdbestuur

- Communicatie: een lid moet zich wenden tot het bestuur van zijn subvereniging. Deze zo nodig tot het groepsbestuur/HB-lid en de laatste tot de algemeen secretaris van de VBBN.
- Het sluitend houden van de begroting. De rek is er uit en het voornemen is nog steeds het quorum niet te verhogen.
- Er moeten besluiten genomen worden over de uitvoering van één bijenblad.
- Er zal gestreefd worden naar een optimale samenwerking van het personeel bij het secretariaat en de handel. Werkdruk vertoont bij beide pieken en dalen.
- Zoals al in voorgaande jaren is benadrukt zal meer de nadruk moeten worden gelegd op regionale activiteiten. Actieve regionale teams die samen met het HB-lid subverenigingen activeren tot samenwerken en ook mogelijk samengaan. Zie hiertoe ook het artikel van F. Janssen in het maartnummer van het Maandblad.
- Een Hoofdbestuur bestaat uit 20 personen, dat leidt nogal eens tot langdurig vergaderen en toch tot beperkte besluitvorming. Tevens tot een zekere onvrede bij bestuursleden dat ze hun zaken

niet of onvoldoende uit de doeken kunnen doen.

- Er moet naar een structuur worden gezocht die:
 - de bestuursleden meer aan hun trekken laat komen, - daadkrachtiger is en - niet meer tijd en geld kost.
- De bijenverzekering is kritisch doorgelicht. Daarover zult u spoedig meer horen.
- De belangenbehartiging van de Nederlandse imkerij loopt via de Bedrijfsraad en de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap. Deze overkoepelen vijf organisaties. Natuurlijk zou één organisatie daadkrachtiger, slagvaardiger en goedkoper zijn.

Vaststelling begroting

Deze begroting is gebaseerd op een onveranderd quorum.

De begroting wordt ongewijzigd vastgesteld.

Rondvraag

Tijdens de rondvraag wordt door dhr. Den Held de nieuwe honingfolder 'Over bijen en bijenprodukten' gepresenteerd. Een aantal folders staat nog op stapel: 'Over bijenprodukten en gezondheid', 'Over honing en honingrecepten'.

Sluiting

Met het uitspreken van de hoop dat ieder veel plezier van zijn bijen mag hebben, en dat de vereniging moge groeien en bloeien, sluit de voorzitter de vergadering.

Cursussen

Graafschap en Liemers

De subvereniging Zutphen e.o. organiseert in samenwerking met de groep Graafschap en Liemers een cursus voor gevorderden. De cursus start in augustus/september en wordt gegeven aan de Lagere Landbouwschool te Vorden door de heer J. Schreurs. Inl. en opgave: H.G. de Maag. Tel. 05750- 14409.

Verbeterde zonnewassmelter van het Bijenhuis

Roel ten Klei

Onlangs is de zonnewassmelter naar onze mening sterk verbeterd. De smeltbak werd wat breder gemaakt, waardoor een Simplexraam er nu gewoon in de breedte in kan. Ook is de bak wat verlengd, zodat er nu twee broedkamerramen en een honingkammeraam in kunnen, tevens is de hoogte iets vergroot, waardoor er een dubbel stel ramen in kan.

Overzicht aanwezige subverenigingen

Algemene Vergadering 23 maart 1991

Marga Canters

Hieronder treft u aan een overzicht van het aantal subverenigingen per groep, aangesloten bij de VBBN en het aantal subverenigingen aanwezig op de Algemene Vergadering van 23 maart j.l.

Tevens de totaal uit te brengen stemmen en het uitgebrachte aantal stemmen per groep.

Onderaan zijn de cijfers getotaliseerd en omgerekend in percentages van het totaal.

Groep	Aantal subverenigingen	Aanwezig aantal subverenigingen	Totaal aantal stemmen	Uitgebrachte stemmen
Groningen	14	8	25	18
Friesland	12	7	22	13
Drente	15	10	28	21
Overijssel W.	13	7	22	16
Overijssel O.	14	6	26	15
Achterhoek	18	8	25	13
Veluwe Noord	13	6	23	11
Veluwe Zuid	14	10	28	22
Betuwe	6	4	13	10
Utrecht	13	7	27	20
Noord Holland	17	10	32	22
Zuid Holland	12	6	35	22
Zeeland	7	5	14	11
Noord Brabant	5	1	8	3
Limburg	2	—	2	—
Totaal	175	95	330	215

Totaal aantal subverenigingen: 100%
Aantal aanwezige subverenigingen: 54%

Totaal aantal stemmen: 100%
Aantal uitgebrachte stemmen: 65%

Boekbespreking

Omgaan met bijen

H.H.W. Velthuis

Begin 1991 bestond de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Eck en Wiel en omstreken 80 jaar, en deze vereniging heeft, naast het organiseren van enkele gezellige en leerzame bijeenkomsten, dit feit ook willen herdenken via de uitgave van een aardigst boekje over imkermethoden vroeger en nu. Het is geschreven door Jan en Sjacco Freriks, die daartoe meer dan 70 bedrijfsmethoden, uit verschillende perioden van de geschiedenis van het imkeren, bij elkaar hebben gebracht. Na een kort, inleidend hoofdstuk volgt een beschrijving van de korfteelt, met methoden die het zwermen moeten verhinderen, of juist één, twee of drie zwermen per moederkorf moeten opleveren. Hoofdstuk drie behandelt de boogkorf en wat daar aan vast zit, en

hoofdstuk vier de kastteelt of losse bouw. Dat laatste hoofdstuk is natuurlijk het grootst, maar ook hier is veel interessant historisch materiaal te vinden. Ik geef niet als ik de uitgedokterde methoden lees, soms van twee of drie eeuwen terug, waarmee imkers hun bijenvolken zo wisten te sturen dat ze precies deden wat er van hen verwacht werd. Wat ikzelf wist van de korfimkerij is het verhaal van de heide-imker, en hoe, door zijn techniek, het zwermen van de heide-bijen zo sterk werd gestimuleerd. Maar er blijken allerlei andere technieken ontwikkeld te zijn, zoals de methode Kritz (rond 1700), waarbij koninginselectie op veel betere criteria dan zwermduif was gebaseerd.

Doorgewinterde imkers zullen veel plezier beleven aan het opsporen van zwakke punten in de methode. Ooit geprobeerd via drijfvoeren het volk onder een separator te stimuleren? Ook kan men ontdekken dat belangrijke onderdelen, waarvoor men vroeger terecht aandacht had, nu praktisch zijn vergeten. Wie geeft zijn volk in het vroege voorjaar liters water

in de voerbak? Preusz (rond 1900), die dit propageerde, had echter een grote kennis van de bijen en van het imkeren. Iets om in gedachten te houden, vooral na zo'n koud voorjaar als dat van 1991! Minder ervaren imkers loopt het water door de mond, wanneer zij lezen op welke wijze we kruisbessenhoning kunnen winnen (een techniek van Zeeuwse oorsprong) of (uit Friesland) die van de paardebloemen. Raathoning van het vroege fruit is ook al zo'n vergeten specialiteit van onze branche. Bij het lezen van die methoden (die op zich best knap waren uitgedacht) realiseren we ons, hoezeer ons landje is veranderd, en dat mede daardoor de imkerij op andere leest moest worden geschoeid. Beroemde namen (Gravenhorst, Joustra, Ehrenfels, Snelgrove) en die van onbekenden zijn verbonden aan al dat denkwerk. Het is de verdienste van de Freriksen dat zij ons op zo'n prettige wijze in staat stellen mee te denken.

Voor uitgaven als deze is het altijd moeilijk een geschikte vorm te vinden; de financiële risico's zijn voor een kleine vereniging vaak groot. Dit boekje (105 pagina's, in offset in A5 formaat) is zeer aantrekkelijk uitgevoerd, waarbij sommige illustraties wat te klein zijn uitgevallen. Hier en daar staat er een fout of een onnauwkeurigheid, maar alleen een kniesoor tilt daaraan. Er is een beknopte literatuurlijst aan het eind van het boekje; graag had ik gezien, dat van elke methode was aangegeven waar deze in de oude literatuur werd beschreven. Ik vind het echt jammer dat de oplage beperkt is gebleven tot 300 exemplaren, waardoor de prijs per stuk op f 20,- kwam te liggen.

U kunt proberen een exemplaar te bemachtigen via de secretaris van de subvereniging Eck en Wiel e.o.: Wim H.M. Nissen, Groenestraat 15, 4051 BX Ochten. Tel. 03444-2689. Wees snel, want met Sinterklaas is intussen ook dit boekje een deel van de imkerhistorie geworden.

'Grote Groengids'

F. Janssen

De 'Grote Groengids' is een onlangs verschenen uitgave van Ton van den Oever, B.V. Boomkwekerijen uit Haaren (N.Br.). Daar het al meer dan tien jaar was geleden, dat de laatste catalogus was uitgekomen, lag het voor de hand dat deze firma, marktleider vooral waar het laanbomen betreft, iets nieuws zou brengen. Tenslotte heeft men ook in deze sector niet stil gezeten, diverse variëteiten werden om wat voor redenen dan ook niet meer gevraagd en derhalve niet meer in het bestand opgenomen, daarentegen zijn er de nodige nieuwe klonen bijgekomen, die aan de huidige vraag voldoen. De catalogus is een gewichtig werk geworden, bijna een kilo!, maar ook inhoudelijk. Qua indeling traditioneel en zeer overzichtelijk: achtereenvolgens worden loofbomen,

heesters, coniferen, rozen en vaste planten beschreven o.a. naar hoogte, groeiwijze, standplaats, gebruik, grondsoort en ziektegevoeligheid. De sortimentskeuze voor laanbomen is indrukwekkend! Vooral die soorten die voor de imkerij van groot belang zijn als *Salix* (Wilg), *Acer* (Esdoorn), *Malus* (Appel) en *Tilia* (Linde) zijn rijk vertegenwoordigd. De heer L. Hensels, oud-teamleider DLV en drachtplantenspecialist heeft deze omvangrijke gids doorgeploegd en de bijenvriendelijke soorten voorzien van de toevoeging 'drachtplant', een belangrijk nieuw aspect van deze catalogus. Nieuw is ook, dat de inhoud op diskette (harddisk) verkrijgbaar is, waardoor het opzoeken en samenstellen van gewenste sortimenten nog vlotter kan verlopen.

Voor wie is deze gids bestemd?

Niet voor de bewoner van een rijtjeshuis, die zijn tuin een nieuw aanzicht wil geven. Wel voor de plantsoenendiensten, commissies Openbaar Groen, hoveniers, tuin- en landschapsarchitecten, kortom voor ieder, die betrokken is bij de aankleding van ons land. Aan belangstellenden wordt het boek toegezonden na overmaking van f 105,- t.n.v. Ton van den Oever, Rijksweg 13, Haaren (N.Br.). Gironummer 11.26.159. De diskette 'Het Grote Groensysteem' met handleiding kost f 1.250,- excl. 18,5% BTW.

Wijzigen datum lidmaatschap leden!

Marga Canters, secretariaat VBBN

In 1983 is het secretariaat van de VBBN begonnen met de automatisering van de ledenadministratie. Alle leden zijn toen stuk voor stuk ingevoerd in de computer met als begindatum van hun lidmaatschap januari 1983. Deze datum is natuurlijk voor het merendeel van de leden niet correct.

Leden die vóór 1983 lid zijn geworden van de VBBN kunnen hun lidmaatschapsdatum doorgeven aan het secretariaat van de VBBN, zodat wij dit kunnen veranderen in de computer. Voor leden van de subverenigingen Arnhem, Beemster, Haren/Paterswolde, Kampen, Nietap, Ter Apel, Varsseveld, Voorne Putten en Vriezenveen zijn deze data inmiddels verandert (opgegeven door de secretaris/penningsmeester). Misschien een leuk klusje voor de besturen van de overige subverenigingen?

U kunt de gegevens sturen aan: secretariaat VBBN, t.a.v. Marga Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen.

Nieuw depot afd. Handel

Depot Westerwolde

F.P. Kuipers, Dorpsstraat 60, 9551 AH Sellin-
gen. Tel. 05992-2440.

Geopend indien aanwezig

Officiële mededelingen

Demonstratiedag Honingwinning en verwerking

G.J. Elbers, DLV

Op 25 mei j.l. heeft de Dienst Landbouw Voorlichting in samenwerking met de studieclub Bedrijfsmatige Imkers een demonstratiedag georganiseerd op het gebied van honingwinning en verwerking. Er was veel belangstelling van praktische imkers voor dit onderwerp.

De demonstratie van hoe men honing moet enten en roeren trok mede door de deskundige uitleg van de heer M. Hallmans veel belangstelling. Ook de uitleg in de vorm van een lezing over de toepasbaarheid van theoretische kennis door de imker i.v.m. het verwerken van honing werd zeer druk bezocht. Dit bleek uit het feit dat de meer dan 200 samenvattingen over honing reeds na de eerste lezing weg waren en een groot aantal imkers teleurgesteld moest worden. Graag wil het team Bijenhouderij en Bestuiving van de DLV iedere imker die belangstelling heeft voor deze samenvatting er een toesturen. Wanneer u een samenvatting wilt ontvangen stuur dan even een briefje met uw naam en adres naar het team Bijenhouderij en Bestuiving onder vermelding: samenvatting honing. U krijgt de samenvatting dan zo spoedig mogelijk gratis thuis gestuurd.

U kunt het team bereiken op het volgende adres: Team Bijenhouderij en Bestuiving, Helling 15, 8215 GH Dronten. Mocht u naar aanleiding van de samenvatting nog vragen hebben op het gebied van honing dan kunt u zich tot de verschillende teamleden wenden. Ook met vragen op het gebied van bedrijfsmethoden en bestuiving kunt u bij hen terecht. Het telefoonnummer is 03210-18398.

Juli/augustus Tips

C. van den Brand

- Het landschap in Nederland is de afgelopen tientallen jaren ingrijpend veranderd. Ook de flora lijkt niet meer op die uit onze kinderjaren. Meestal pakken de veranderingen niet goed uit voor imkers. Hoewel tijdelijk grote arealen nieuwe dracht zijn ontstaan (moerasandijvie, koolzaad), is de traditionele dracht verminderd. Vooral bij dorpen en steden vindt men nu het hele jaar door dracht. Een nog niet zo goed bekend gebied voor imkers zijn industrieterreinen, kantoorparken en tram- en metrobanen. Een groot deel van deze gebieden is beplant met o.a. koraalbes, Rosa rugosa en liguster. Bij de aanleg zaait men soms klaver in, of er is tijdelijk een rijke onkruidbegroeiing. Het is dus soms de moeite waard om voor nieuwe dracht eens op plaatsen te gaan kijken, waar men in eerste instantie denkt niets te zoeken te hebben.
- Darrebroedige volken moeten, voordat ze verenigd kunnen worden met een moergoed volk, op enige afstand van de stand afgeslagen worden. Men moet op deze manier de eierleggende werksters uitschakelen. Ook kan men een klein volk van elders direct op de plaats zetten van het afgeslagen volk.
- Sterke kunstzwermen moet men laten afvliegen of verzwakken door broed af te nemen, anders zijn er snel weer zwermplannen.
- Vanaf augustus kan men beter geen nieuwe koninginnen meer kweken, deze geven slecht overwinterende volken.
- Wanneer het een goed seizoen is, komt men gemakkelijk in de verleiding veel volken op te zetten. Probeer eerst te berekenen of dat verantwoord is. Een volk kost per jaar al gauw meer dan honderd gulden exclusief arbeidsloon. Wanneer men veel volken heeft, moet er snel meer gereisd gaan worden. Ook is de kans op nosema groter (meer concurrentie om het stuifmeel). Bij de verkoop van volken merkt men dat iedereen veel volken had, de prijs zal dan natuurlijk laag zijn. Ook kan het voorkomen, dat niet alle volken meer in de vrije tijd nagekeken kunnen worden. Er moeten dan vrije dagen opgenomen worden en eigenlijk zou men dan ook arbeidskosten moeten gaan berekenen. Voor dat je het weet kost een volk dan zo'n vierhonderd gulden per jaar!
- Op het gebied van de braaklegging zijn nog veel ontwikkelingen. Er liggen nu aanpassings-

voorstellen voor de braakregeling om hem o.a. voor de imkers aantrekkelijker te maken. In Duitsland is er onderzoek gedaan naar de mogelijke drachtplanten voor gebruik bij braken. Er zijn verschillende zaadmengsels naar voren gekomen. Als u belangstelling heeft voor de mengsels neem dan even contact op met ons team.

- Denk aan de mogelijke voedsel- en stuifmeelte-korten. Een volk moet minimaal twee ramen voer hebben en een krans van stuifmeel rond het broednest. Bij voedseltekort ramen met voer en stuifmeel inhangen of (voorzichtig, i.v.m. roven) voeren. Wees ook bij de theunisbloem verdacht op voedseltekort en stuifmeeltekort. Theunisbloem is voor de bijen alleen bereikbaar op zwoele avonden en veel stuifmeel wordt verloren of de kast uitgewerkt. Voor de opbouw van het wintervolk is stuifmeel onmisbaar, eventueel kan stuifmeeldeeg gegeven worden.
- Gebruik nooit import stuifmeel voor menselijke consumptie, mogelijk bevat het nosemasporen of andere (bijen)ziektekiem.
- Het schoonlikken van geslingerde raten kan het best boven op een volk plaatsvinden. Plaats na enkele dagen een bijenuitlaat en neem dan de schone raten weg. Let goed op of de moeder niet op de raten zit.
- Bij alle handelingen in een volk dient men er op te letten dat de moeder niet op onverwachte plaatsen zit en verloren kan gaan. Menigmaal zat de moeder op de dekplank of in een kasthoek en ging bij afkloppen verloren. Geef daarom ook nooit teveel rook, dat jaagt de moeder naar uithoeken van de kast.
- Zwakke volken moeten voor het inwinteren verenigd worden. Dat bespaart suiker en varroa-bestrijdingsmiddelen. Vaak overleven zwakke volken de winter niet of komen in het voorjaar langzaam op gang. Let wel op dat geen zieke volken met gezonde volken worden verenigd. Bel bij vermoeden van een ziekte het meldnummer.
- Bij de najaarsvereniging worden de volken 's avonds verenigd met behulp van een sterk alcoholische drank (voor de bijen en op viltpapier), suikerwater of een krant. Haal de minst goede moeder weg en plaats het volk met de goede moeder boven het andere. Na het verenigen moet het broednest opnieuw gerangschikt worden.
- Ga alleen naar najaarsdrachten met goede sterke volken. Versterk ze tijdig met broed uit de kunstzwerm, dit onderdukt tevens de zwermplannen die kunstzwermen nog kunnen krijgen. Overdrijf

niet met inhangen van broed, afvliegen etc.. Een sterke verstoring van de harmonie van een volk leidt tot bijenziekten in plaats van honinggoogst.

- Als u er niet zeker van bent dat een volk voldoende op een bepaalde dracht heeft gevlogen, geef dan de honing een neutrale naam. Om honing te kunnen noemen naar een bepaalde drachtplant moet men voldoen aan eisen die per honingsoort verschillen.
- Dit is de tijd voor het planten van herfstbloeiende crocussen en herfsttijloos. Kies hiervoor goed gedraineerde grond.

Bijenmarkt Zuidlaren

J.E. Dees

Bijkersgilde Zuidlaren

Op zaterdag 3 augustus organiseert de imkersvereniging Zuidlaren weer haar bekende bijenmarkt. De markt vindt plaats op de Ekkelkamp naast de Prins Bernhard Hoeve, van 08.00 tot 15.00 uur. De route in Zuidlaren staat aangegeven met bordjes. De Ekkelkamp is een van de fraaie brinken die Zuidlaren rijk is. Onder de oude eiken is het goed toeven, zoals de bezoekers van de vorige markten zeker weten. Zelfs tijdens de nationale honingkeuring vorig jaar, de warmste dag sinds jaren, was het in de schaduw van de bomen nog goed toeven. Naast verschillende stands op het gebied van de imkerij zijn er vele andere met een educatief/milieuvriendelijk karakter.

Honingkeuring / Bijkersgilde

Er wordt een honingkeuring gehouden die enigszins afwijkt van de gangbare regels. Er kan worden volstaan met het inleveren van één pot honing, meerdere potten per klasse of van verschillende klassen zijn uiteraard welkom. Naast het keuren voor het bepalen van de algemene kampioen en de Drentse kampioen, wordt gekeurd om te bepalen welke potten honing geschikt zijn voor de verkoop.

Bijenmarkt Zuidlaren

Predikaat

Iedere imker die met een pot honing 98 punten of meer haalt kan toetreden tot het Zuidlaarder Bijkersgilde. Hij/zij verworft daarmee het recht om de te koop aangeboden partij(en) gekeurde honing te voorzien van het predikaat 'Lid Zuidlaarder Bijkersgilde, waarborg voor kwaliteit'. Het Bijkersgilde komt in de winter één keer bij elkaar voor een lezing over bijenprodukten. Na de honingkeuring wordt op de markt de traditionele mede-dronk uitgebracht.

Meer informatie wordt gaarne verstrekt door J.E. Dees, Borgweg 62, 9469 PJ Schipborg. Tel. 05922-2383.

Agenda

13 juli Uddel

Bijenmarkt bij het dorpshuis Het Blanke Schot aan de Garderenseweg te Uddel. Tevens demonstratie van oude beroepen en keuring van volken, waarvoor enkele (wissel)-bekers beschikbaar zijn. Inl. E.J. van de Brink. Tel. 05770-1351.

16 juli Veenendaal

Zwermbijenmarkt van 07.00-13.00 uur op sportpark Panhuis te Veenendaal. De Veenendaalse bijenmarkt is de oudste en bekendste in West-Europa. Inl. de heer Korving. Tel. 08385-21613.

23 juli Ommen

Bijenmarkt op de Veemarkt (naast de weg Zwolle-Hardenberg) te Ommen. De markt duurt van 08.00-15.00 uur. Tijdens de markt worden er imkersartikelen, drachtplanten, zaden en bijenvolken verkocht. Tevens demonstratie oude ambachten en een voorlichtingsstand van de subvereniging Ommen. Inl. B. Bremmer: 05291-52402 of G.J. Spijker: 05291-51898.

3 augustus Elburg

Bijenmarkt en Oogstfeest op het landgoed Schouwenburg (tussen Elburg en 't Harde, volg de borden Oogstfeest). Bijenvolken kunnen vanaf 07.00 uur aangevoerd worden, het Oogstfeest en de bijenmarkt duurt van 10.00-16.00 uur. Inl.: B. Prins. Tel. 05250-3628.

3 augustus Zuidlaren

Bijen- en Milieumarkt op de Ekkelkamp achter de Prins Bernhard Hoeve te Zuidlaren. Tevens Zuidlaarder Honingkeuring, nadere informatie volgt nog. De markt duurt van 08.00-14.00 uur. Inl. J.K. Hamming. Tel. 05905-1957 of 1907.

3 augustus Aalten

Bijen- en Honingmarkt van 08.00-12.00 uur bij de Ahof aan de Polstraat te Aalten. Inl. J. Stronks. Tel. 05437-73328.

7 augustus Epe

Voor de 39ste maal zal de Bijen- en Honingmarkt en voor de negende maal ook een 'uitvindemarkt voor imkershandigheidjes' gehouden worden in Epe. Aansluitend op de weekmarkt (woensdagmarkt), die tegelijk wordt gehouden, wordt deels onder de bomen van het Van der Loeffpark en naast het Gemeentehuis de Bijenmarkt gehouden. De Epense Bijenmarkt heeft zo'n bekendheid, dat vorig jaar vanaf de markt direkte uitzendingen op de radio werden verzorgd en dat deze markt eveneens wordt vermeld in het Shellboekje: 'Van markten in Nederland'. Een jury zal honing, kasten en korven keuren en nieuwe imkersartikelen beoordelen op originaliteit en bruikbaarheid. Heeft u ook iets bij te dragen, ook al is het bescheiden, kom dan naar Epe. Aanmeldingen voor het huren van een kraam, het verkrijgen van een keuringsreglement en/of voor de 'ook iets uitgevonden markt' bij: C.F. Morel, Laarstraat 3, 8166 GR Emst. Tel. 05787-1486. Aanvoer moet vóór 08.30 uur plaats hebben. De opening door de burgemeester is om 10.00 uur.

10 augustus Zutphen

Honing- en Drachtplantenmarkt op de Schupstoel te Zutphen. De markt duurt van 09.00-16.00 uur. Op de markt wordt voorlichting gegeven over de bijenteelt en tevens imkersartikelen verkocht. I.v.m. de beperkte plaatsruimte tijdig inschrijven bij de heer J. Tempelmans Plat. Tel. 05750-24829.

10 augustus Delft

Bijenmarkt op het Marktplein te Delft. De markt duurt van 10.00-17.00 uur. Inl. J.A. de Roo. Tel. 01740-27729.

17 augustus Drachten

Bijenmarkt op het Franse Pleintje van 09.00-16.00 uur. Tevens demonstraties en propaganda. Inl. H.J.J. v.d. Broek. Tel. 05120-20489.

24 augustus Nunspeet

Bijenmarkt op het Marktplein te Nunspeet. De markt duurt van 08.00-12.30 uur. Inl.: W. Raayen. Tel. 03412-54122 of bij G. Ottens. Tel. 03412-53659.

30 augustus Enschede

Sportief met de familie op stap. Inl. H.J.G. Bonnes. Tel. 053-304868.

31 augustus Emmen

Jaarlijkse milieumarkt op de Looakkerhof te Emmen. De organisatie is in handen van subvereniging Emmen en de gemeentelijke afdeling Groen en Recreatie. Inl. W. de Kleine. Tel. 05910-21958 of C. Reuten. Tel. 05910-23827.

7 september Stadskanaal

Bijen- en Jaarmarkt op het Menistenplein te Stadskanaal. Inl. L. Hillebrands. Tel. 05990-13388.

14 september Beilen

Een ziektebestrijdingsdag georganiseerd door Groep Drente en de Landelijke Ziektebestrijdings Commissie. Nadere gegevens volgen nog. Inl. mw. C. Reuten. Tel. 05910-23827 of L. v.d. Bult. Tel. 05930-3957.

14 september Bussum

Bijenmarkt aan de Huizerweg 51 te Bussum. De markt duurt van 10.00-17.00 uur. Inl. J. van Voorst Ploeg. Tel. 02159-11050.

14 september Renkum

Bijen- en Natuurmarkt in en om café Van den Born, hoek Europalaan-Kerkstraat. Staangeld incl. kraam en eventueel electriciteit bedraagt f 25,-, niet-commerciële standhouders betalen geen staangeld! Voor elk aangevoerd kast- of korfvolk wordt een aanvoerpremie van f 2,50 verstrekt. De markt duurt van 10.00-16.00 uur. Inl. Frans Janssen. Tel. 08373-14121 of Frans van Korlaar. Tel. 085-336519.

21 september Ugchelen

Bijen- en Honingmarkt in het Dorpshuis te Ugchelen. Inl. B. Zweers. Tel. 055- 336044 of B. Garssen. Tel. 055-422458 of A. van Putten. Tel. 055-420711.

21 en 22 september Leiden

Tentoonstelling 'Beestenspul' in de Groenordhal. Ook de subvereniging Leiden zal hier weer aanwezig zijn met een stand. Bezoekers wordt de gelegenheid geboden zelf kaarsen te rollen. Inl. I. v.d. Pavert. Tel. 071-220378.

27 september Leiderdorp

De heer T. Langerak uit Woerden zal vertellen hoe imkers op het eiland Haïti, behorend tot de Grote Antillen in het Caraïbisch gebied, met hun bijen omgaan. In Wijkcentrum 'Zijkwartier, Van der Marckstraat 19 te Leiderdorp. Inl. I. v.d. Pavert. Tel. 071-220378.

28 september Eerbeek

Honing- en Bijenmarkt in en bij café 'De Korenmolen', Kanaalweg 1 te Eerbeek. Deze markt is de oudste, grootste en bekendste honingmarkt van ons land met als specialiteit echte heideraathoning. De markt duurt van 09.00-17.00 uur. De officiële honingverkoop begint om 11.00 uur. Inl. J. Burgers. Tel. 08338-53035 of mw. J. Leonards. Tel. 08337-9680.

5 oktober Zutphen

Honing- en Drachtplantenmarkt op de Schupstoel te Zutphen van 09.00-16.00 uur. Inl. J. Tempelmans Plat. Tel. 05750-24829.

5 oktober Hilvarenbeek

Ledenvergadering van 'Vrienden van Ambrosius-hoeve'. Aanvang 10.00 uur. Inl. mw. M. de Haan. Tel. 04185-334.

9 november Steenwijk

Groepshoningkeuring Overijssel West. Inl. G. Hahn. Tel. 05210-16177.

Geheel onverwacht overleed op 18 april 1991 op 55-jarige leeftijd onze imkercollega

GERRIT JAN EENJES

Gerrit Jan was sinds 1950 lid van onze vereniging. Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn vrouw, kinderen en verdere familie.

Bestuur en leden
subvereniging Ter Apel e.o.

Op 2 mei 1991 overleed op 64-jarige leeftijd ons lid

FRITS VAN DER KAMP

Hij trad op 29 januari j.l. terug als voorzitter van onze subvereniging, na die functie ruim 12 jaar te hebben vervuld. Hij was overigens al veel langer bestuurslid, namelijk onafgebroken sedert 1964. Al die jaren zette hij zich met hart en ziel in voor de vereniging. Hij was een fijn mens en een doorkneet imker.

Zij vele vrienden binnen en buiten de vereniging zullen hem missen.

Bestuur en leden
subvereniging Den Haag e.o.

Op 16 mei 1991 is geheel onverwacht, op de leeftijd van 55 jaar van ons heengegaan onze imkervriend

BAREND SANDER JANSEN

Hij was nog maar kort lid van onze vereniging maar heeft zich ontpopt als een zeer kameraadschappelijk, enthousiast en gewaardeerd persoon, die zich zeer dienstbaar voor de vereniging heeft gemaakt.

Barend, we zullen je missen.
Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden
subvereniging 's-Hertogenbosch

Tony, een 20-jarige hongaar, wil graag met bijenhouden beginnen en is op zoek naar een kosthuis in Nederland waar hij tevens het imkeren zou kunnen leren. Hij spreekt redelijk Engels.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met mevrouw A.L. de Groot-Vrieling, Burg. Noltheniuslaan 26, 7316 BJ Apeldoorn. Tel. 055-211291. of direct met

Tony Gere Antal,
2310 Szigetszentmiklós,
Wesselényi UT 37,
Hongarije.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: wegens aanschaf Dadant: 5 Spaarkasten (2 BK, gaasbodem) in goede staat, met sponning à f 95, -. Tel. 05919-49620 (Exloo).

TE KOOP: 5 Spaarkasten WBP/Red Cedar (met BK en 2 HK), 1 Simplexkast (idem), 10 voederbakken plastic, 5 voederbakken hout, separatieramen, dekplaten, 2 honingvaten, zeef, beroker, raampjes, perizin etc. Nieuwwaarde f 1600, -. Nu voor f 400, -. Tel. 078-129082 (Zwijndrecht).

TE KOOP: 7 Simplexkasten compleet met en zonder volk, RVS 4-raams honingslinger, alles in goede staat. Tel. 05407-62530 (Delden Ov.).

TE KOOP: mooie bijenvolken à f 70, - per volk. F. Verma-ning. Tel. 05134-2296 b.g.g. 2126 (St. Nicolaasga).

TE KOOP: 10 kasten met bijen één koop f 950, -, 3 6-raams kastjes met bijen, 6 koninginneroosters in houten lijst één koop f 60, -, 6 voerbakken ± 6 ltr één koop f 50, -, 5 korven met bijen. Tel. 08380-23059 (Ede).

TE KOOP: 3 bijenvolken in Spaarkasten, lege en uitgebouwde ramen, gebruikte moerroosters, en 6-ramers, aluminium dakplaat. Tel. 01184-62040 (Oost Souburg).

TE KOOP: een goed onderhouden 6-raams honingslinger. Tel. 05704-1514 (Bathmen).

TE HUUR vanaf 27 juli: vakantie woning in Oostenrijk, vrijstaand, geschikt voor 8 personen, veel privacy. In zeer mooie omgeving, 100 meter vanaf meer, wandelrijk gebied. Te bevragen bij: Tel. 05486-17389 (Nijverdal).

Nederlandse imker in GRIEKENLAND vraagt ervaren imker ter assistentie bij het starten van zijn bijenbedrijf (uiteindelijk 250-300 kasten). Geïnteresseerden kunnen zich melden bij het secretariaat van de VBBN. Tel. 08370-22422.

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82
FAXNR. 05165-1839

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

"niet de grootste, wel de goedkoopste"

ProPol Apitherapie Produkten

Biedt U de BEST WERKZAME en MEEST COMPLETE serie

PROPOLIS PRODUKTEN

Maar ProPol is ook hét adres voor
KONINGINNEGELEI, STUIFMEEL, HONINGZEEP en
natuurlijk de **AMBROSIA HONING-KRUIDENWIJN**

Bovendien omvat ons assortiment een grote sortering
GESCHENKARTIKELEN
(o.a. Haslinger - Oostenrijk / Moosmuller - Dld,
Melvitaflore - Frankrijk)

Onze producten zijn o.a. verkrijgbaar bij HET BIJENHUIS,
diverse IMKERDEPOTS en IMKERIJEN

Vraag het (GRATIS) informatieboekje en de prijslijst.
Ook hebben wij een speciale prijslijst voor wederverkoop.

ProPol Apitherapie Produkten
Ronde Hoep Oost 15 / tel.: 02963-4593
1191 KB Ouderkerk a/d Amstel

KUNSTZWERMEN 3,5 POND

EXPRESS-SERVICE (Levertijd 1 dag) **Koninginnen eerste kwaliteit**

B.F. LIJNEN 366 EN 424 / CARNICA LIJNENTEELT
Leverbaar vanaf 1 mei.

Tel.: 045-252408

Bereikbaar van 9.00-17.00 uur.

Waarom !!

- Zeer hoge honingopbrengst
- Zachtaardig, zwermtraag
- Hoge ziekteresistentie
- Snelle voorjaarontwikkeling
- Winterhard

Wij telen reeds 25 jaar
kwaliteitskoninginnen
Teststand met 600 volken

Bel snel:

Hoeveel koninginnen hebt u nodig? 1 of 100 stuks!

Voor Nederland:

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

Grijzegrubbe 63 - 6361 GL Nuth

Na 18.00 uur Tel.: 045-243183

Op maandag gesloten.

Prijzen aanvang 1991

	Carnica	B.F.
Bevrucht	f 38,-	f 40,-
Kunstmatig bevrucht	f 95,-	f 99,-
Kunstzwermen 3,5 pond	f 195,-	f 199,-

Kunstzwermen: Leverbaar 25. 4.

Koninginnen: Op wens met geknipte vleugel tegen meerprijs van f 1,-. Alle Koninginnen zijn gemerkt met gezondheidsverklaring en invoeraanwijzing.

BIJZONDERE KORTING bij grote afname. Leveringsvoorwaarden per rekening plus porto.

Beroepsimkerij Mehler · W-5531 Wallenborn · Duitsland · Fax: 0049-6573-1440

Imkersbedrijf „DE IMMENHOF”

Biedt U een ruime sortering HONING voor wederverkoop zoals: Bloemen-, Linde-, Acacia-, Klaver- en Heidehoning.

Tevens leveren wij alle artikelen voor de moderne en traditionele bijenteelt.

Inkoop van oude raat, zegelwas en ruwe was.

Wij zijn geopend: ma, di, do en vr: 13.30 - 20.00.

Zaterdag: 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak.

Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen. Tel. 03429-2046.

Wegens de zeer goede resultaten van 1990 leveren wij dit jaar op veler verzoek koninginnen van **Buckfastlijn 217**.

Inlichtingen en bestellingen:

M. & M. van der Zee

Langeweg 68, St. Philipsland

Tel. 01677-2522

**Aftappen is ook geen
probleem
met het Bijenhuis
systeem**

**Aftapvat van kunststof slechts
f 69,50
Inhoud 30 kg
op markten, bij depot's en in
het Bijenhuis**

*altijd
dichtbij.*

HET BIJENHUIS
WAGENINGEN

**MEER DAN
25 DEPOTS**

Friesland: H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47, 8421 RP Oldeberkoop. Tel. 05164-1439.

Groningen: Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde. Tel. 05982-1455.

Onstwedde: H. Bessembinder, Wessinghuizerweg 18, 9591 VJ Onstwedde. Tel. 05991-1226.

Emmen: I.A. van Groningen, Vaart Z.Z. 124, 7833 AG Nieuw Amsterdam. Tel. 05915-52721.

Staphorst: W. Bloemert, Lankhorsterweg 28, 7951 PP Staphorst. Tel. 05220-52865.

Vriezenveen: G.J.L. ten Cate, Verzetstraat 54, 7671 GL Vriezenveen. Tel. 05499-63040.

Enschede: A.M. Spit, Stenlandweg 21, 7548 BV Boekelo. Tel. 053-282703.

Reggeal: H. Jansen, Lochemseweg 7, 7475 PA Markelo. Tel. 05475-1238.

Gorssel: G.J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel. Tel. 05759-2468.

Achterhoek: B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle. Tel. 05736-1479.

Winterswijk: M.J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk. Tel. 05430-65239.

Flevoland: mw.H. Mulder-Scheepmaker, Boeier 04-58, 8242 CL Lelystad. Tel. 03200-40393.

Epe: Coöp. Novaco, Paasvuurweg 7, 8161 CA Epe. Tel. 05780-12317.

Betuwe: mw.C.M.W. Diks, Hermoesstraat 17, 4062 PP Zennewijnen. Tel. 03445-1773.

Apeldoorn: 'De Imkershop', Jan Lievestro, L.Biesterfeldstraat 4, 7315 JM Apeldoorn. Tel. 055-216850.

Varseveld: G.H. Wessels, Molenveg 11a, 7055 AW Heelweg. Tel. 08352-41628.

Lent: mw. J.M. de Jong, Spoorstraat 3, 6663 AE Lent. Tel. 080-234357.

Bunnik-Houten: B.Th. Barten, Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik. Tel. 03405-61742.

't Gooi: Imkerij 't Schuurtje', G. van Ginkel, Oud Loosdrechtseweg 115, 1231 LS Loosdrecht. Tel. 02158-24104.

West-Friesland: Klaas Verlaet, Ganker 11, 1654 JH Benningbroek. Tel. 02297-2325.

Noord-Holland: H.S. Homburg, Velderduinweg 165, 1971 ZB IJmuiden. Tel. 02550-21530.

Zoetermeer: H.A. Klomp, Bordaauwstraat 19, 2711 CK Zoetermeer. Tel. 079-419855.

Noordwijk: A. Bos, Losplaatsweg 8, 2201 CV Noordwijk. Tel. 01719-18440.

Rotterdam: mw.en dhr. Schmitz, Molecatensingel 266, 3077 SH Rotterdam. Tel. 010-4833944.

Gouda: C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht. Tel. 01802-1227.

Schouwen-Duiveland: mw. E. Louws-v. Stekelenburg, Weth. v. Klinkenstraat 15, 4306 CT Nieuwerkerk. Tel. 01114-2113.

Walcheren: A.H. Verboven, Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke. Tel. 01189-1499.

Zeeuws Vlaanderen: Iz.de Hullu, St.Jansdijk 10, 4504 PB Nieuwvliet. Tel. 01171-1458.

idem: K.J. Wolfert, Pr.Mauritsstraat 21, 4571 HB Axel. Tel. 01155-2720.

Oirschot: A. Pel, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot. Tel. 04997-72096.

Depot Westerwolde: F.P. Kuipers, Dorpsstraat 60, 9551 AH Sellingen. Tel. 05992-2440.

Depot Maastricht: Fam. Schols, Grote Dries 6, 6223 AE Maastricht. Tel. 043-632659.